

Nordiske prioriteringer og satsinger i Østersjøregionen

Nordiske prioriteringer og satsinger i Østersjøregionen

Hanna Björklund, Ole Damsgaard og
Jon P. Knudsen

NORDREGIO 2005

Nordregio Working Paper 2005:3
ISSN 1403-2511

Nordregio
P.O. Box 1658
SE-111 86 Stockholm, Sweden
nordregio@nordregio.se
www.nordregio.se
www.norden.se

Nordic co-operation

takes place among the countries of Denmark, Finland, Iceland, Norway and Sweden, as well as the autonomous territories of the Faroe Islands, Greenland and Åland.

The Nordic Council

is a forum for co-operation between the Nordic parliaments and governments. The Council consists of 87 parliamentarians from the Nordic countries. The Nordic Council takes policy initiatives and monitors Nordic co-operation. Founded in 1952.

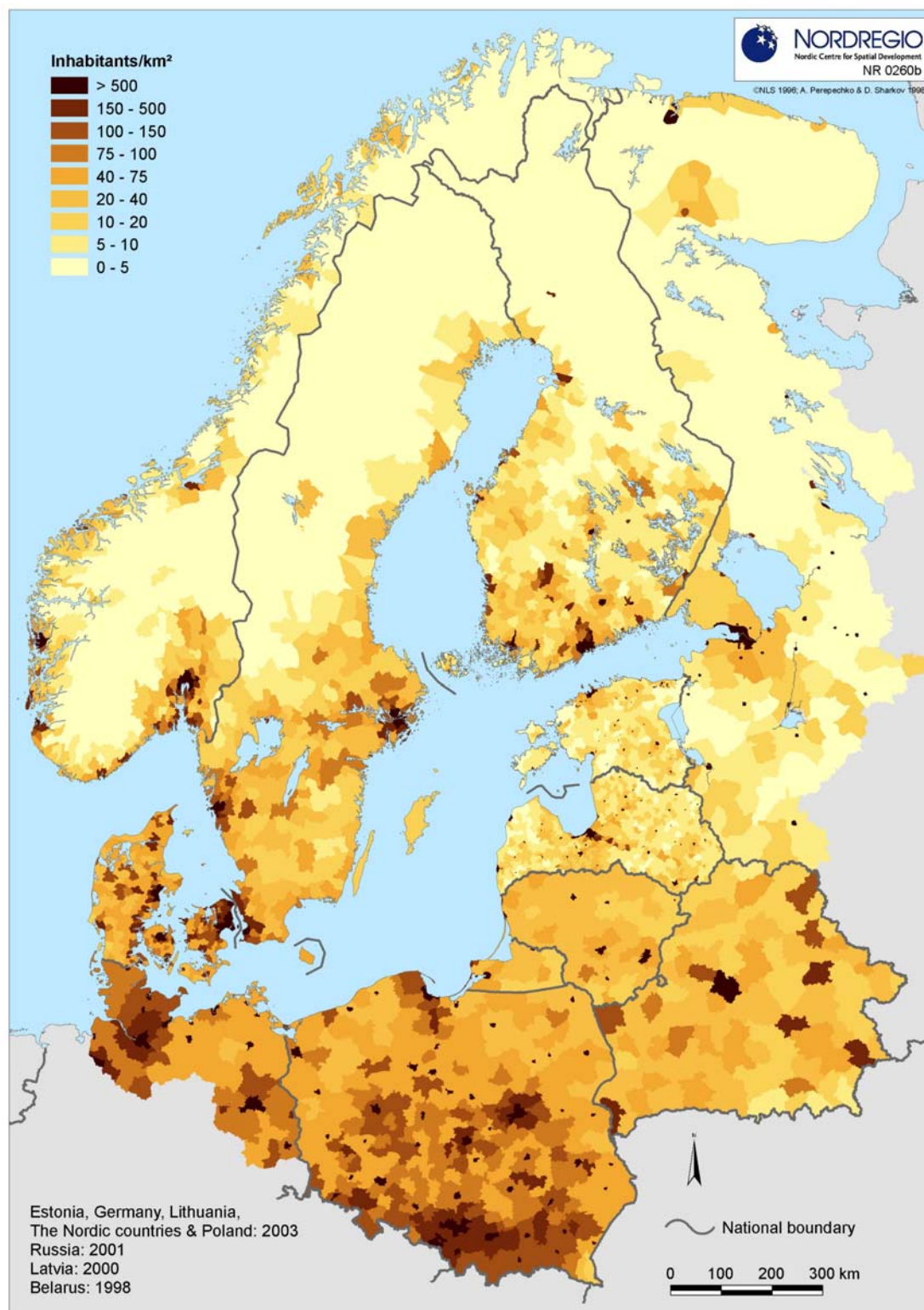
The Nordic Council of Ministers

is a forum of co-operation between the Nordic governments. The Nordic Council of Ministers implements Nordic co-operation. The prime ministers have the overall responsibility. Its activities are co-ordinated by the Nordic ministers for co-operation, the Nordic Committee for co-operation and portfolio ministers. Founded in 1971.

Stockholm, Sweden
2005

Innhold

Forord	
Sammendrag	9
Østersjøregionen og Interreg	11
Norden i Østersjøen	11
Interreg	12
Neste periode	16
Samarbeidsutfordringer og de enkelte landenes posisjoner	17
Danmark	17
Åland	18
Finland	19
Norge	21
Sverige	22
Eus rammer for Interreg fase 4	23
Overgripende samarbeid og dimensjoner	24
Tematikk	28
Næringsliv	28
Samfunnsplanlegging	30
Infrastruktur og transport	33
IT	34
Sosiale og rettslige spørsmål	34
Forskning og utdanning	35
Kultur og kulturarv	35
Folkehelse	36
Miljø og naturresurser	36
Oppsummerende diskusjon og anbefalinger	40
Nærmere om temaene og dimensjonene	41
Videre prosess	43
Referanseliste over konsulterte dokumenter og nettsteder	45
Øvrige referanser	46
Intervjuede personer	46

Forord

Denne rapporten er skrevet som bidrag til et beslutningsunderlag for Nordisk ministerråd om prioriteringer og satsinger for Østersjøregionen inn for kommende Interreg-periode. Rapporten bygger på relevante dokumenter om politikk og samfunnsutvikling i Østersjøregionen og på samtaler med nøkkelinformanter som kjenner regionen og dens utfordringer.

Rapporter er bestilt av Nordisk ministerråd ved NERP-EU. En arbeidsgruppe bestående av Hanna Björklund, Ole Damsgaard og Jon P. Knudsen ved Nordregio har forestått arbeidet med rapporten. En styringsgruppe bestående av Helle Fischer, Harry Ekestam, Linnéa Johansson, Anders Lindholm, Ulf Savbäck, Arve C. Skjerpen og Odd Godal har fulgt arbeidet.

Stockholm, October 2005

Sammendrag

Denne rapporten er skrevet som et underlag til arbeidet med fjerde generasjons interreg-program som vil løpe av stabelen fra 2007 av. Nordisk ministerråd ved NERP har ønsket innspill til dette arbeidet for Østersjøregionen.

Rapporten tar utgangspunkt i allerede etablerte samarbeidsmønstre i regionen og gir en kortfattet gjennomgang av hovedtendenser og utviklingstrekk i dette arbeidet. Generelt har det vært en tendens til å bevege seg fra et bistands- til et samarbeidsperspektiv i de årene østersjøsamarbeidet har eksistert. Det har også skjedd en tematisk utvikling ved at allment demokratiarbeid og generell erfaringsutveksling er tonet ned til fordel for et bredere samarbeid innenfor en rekke sektorer.

Det har også skjedd en betydelig vekst i antall organisasjoner som ønsker å bidra til mellomnasjonalt og mellomregionalt samarbeid i Østersjøen. Fra en del hold uttrykkes det bekymring for at organisasjonsmangfoldet er blitt for stort og dermed byr på dobbeltløp og samordningsutfordringer.

De enkelte landenes interesser og temaønsker gjennomgås. Det er betydelige nyanser landene i mellom, men dette bør ikke fremstå som noe hinder for å kunne utvikle relativt entydige prioriteringer rundt et knippe oppgaver for videre arbeid.

Prosjektet anbefaler at det blir satset videre lang fem hovedgrupper av tema. Disse er: landtransport, sjøtransport, vannmiljø, næringsutvikling og kulturarv. I tillegg anbefales det å utvikle en territoriell dimensjon for makroregioner på et tidlig stadium i prosessen for å krysse den tematiske satsingen med en geografisk dimensjon som tar opp de viktigste habitat- eller samfunnstypene i Østersjøen.

Østersjøregionen og Interreg

Østersjøregionen består i interregsammenheng av Estland, Danmark, Finland, Latvia Litauen, Norge, Polen, Sverige, og de tyske delstatene Berlin, Hamburg, Bremen, Mecklenburg-Vorpommern, Brandenburg, Schleswig-Holstein og regierungsbezirk Lüneburg i Niedersachsen. I Russland inngår St. Petersburg og det omliggende

Leningrad Oblast, Den karelske republikk, Kaliningrad, Murmansk, Novgorod, Pskov og Archangel Oblasts, samt Nenetz Okrug. I Hviterussland inngår Minsk, Grodno, Brest og Vitebsk Oblasts. I Østersjørådet er utover dette Island og Tyskland representert på nasjonalt nivå.

Med unntak av Island, Norge, Russland og Hviterussland er landene medlemmer av EU. Island og Norge er knyttet til EU gjennom EØS-avtalen. Samarbeidet med Russland har fått spesiell status for de fleste av de nordiske landene.

Området er naturlig knyttet sammen gjennom Østersjøen med de tilgrensende havstykkenes Kattegat og Skagerrak som felles innhav. Området kjennetegnes av svært store ulikheter i befolkningsstruktur, levekår og sosioøkonomiske forhold. Østersjølandene har også en svært mangefasettert politisk historie, og dette preger ennå forvaltningsutviklingen i landene.

Status og utfordringer i Østersjøen har utviklet seg i forbindelse med at fleste av landene er blitt medlemmer av EU. Som eksempel på dette kan nevnes at rollen for Østersjølandenes råd og den øvrige organisasjons- og arenastrukturen i regionen har kommet opp til diskusjon. EU fungerer i større grad enn før som en felles premissleverandør og arena for politikkutvikling. Mange av de spørsmålene som tidligere var generelt viktige for hele området, er nå blitt spørsmål som angår forholdet mellom Russland og Hviterussland på den ene siden og østersjølandene på den andre siden. Det er stor nytte forbundet med at Russland er med i Østersjørådet slik at dette kan fungere som verktøy for samarbeidet med Russland, men utover dette blir det like mye et problem at et flertall av landene sitter ved samme bord i Brussel og fatter endelige politiske beslutninger, mens andre ikke har samme tilgang til denne arenaen.

Institusjonelt reiser dette et mer fundamentalt spørsmål om Østersjørådets rolle som policyorgan vis-à-vis de østersjøanliggende som settes på EU-agendaen. I så måte angår dette spørsmålet også drøftingen av et nytt felles østersjøprogram innenfor Interreg.

Norden i Østersjøen

De nordiske landenes forhold til Østersjøområdet bærer i svært ulike historiske erfaringer. For Danmark og Finland og Sverige har disse historiske linjene på avgjørende vis formet dagens nasjonalstaters grenser og omverdensforståelse. For Norges del er denne historiske påvirkningen mindre artikulert. Dette betyr at de tre første landene også har hva vi kan kalle en mer interessener politikkforståelse knyttet til Østersjøområdet enn Norge, selv om alle landene har en mer eller mindre eksplisitt uttrykt politikk for regionen.

I så sak har landene en rekke felles interesser som gjenspeiles i den senere gjennomgangen av aktuelle tematiske og landenes posisjoner i forhold til disse.

Institusjonelt har landene organisert sitt samarbeid med en rekke overlappende organisasjoner og samarbeidsformer. Noen av disse svært generelle, mens andre er saksspesifikke. De viktigste av disse er Østersjørådet (CBSS), Baltic Development Forum (BDF), Baltic Sea States Sub-region Cooperation (BSSSC), Union of the Baltic Cities (UBC) og Visions and Strategies around the Baltic Sea 2010 (VASAB). Nevnes bør også Baltic21 som er et eget samarbeid innenfor rammen av CBSS rettet mot å virkeliggjøre en bærekraftig utvikling i Østersjøregionen. I tillegg eksisterer det en rekke mer og mindre formaliserte samarbeid på

grense- og mellomregionalt nivå i regionen.

Det foregår en løpende diskusjon om det er for mange organisasjoner i forhold til det sakskartet som regionen frembyr. Ikke minst opplever mange av dem som deltar i disse sammenhengene at det foregår en dublering både med hensyn til aktører og agendaer. Det bør være et mål at det i årene som kommer ikke skal skje ytterligere økning i organisasjonsfloraen, men at en heller skal se om det er mulig å trekke politikkdimensjoner og organisasjonsmangfoldet noe sammen.

De nordiske landene har etter den kalde krigens slutt hatt et sterkt engasjement for å forsterke samarbeidet i Østersjøregionen. Det går for tiden en debatt om dette arbeidets omfang og dybde. Denne debatten har bl.a. nedfelt seg i en bred prosess i Nordisk råd og Nordisk ministerråd om utvidelse av de fellesnordiske institusjonene til nordisk-baltiske institusjoner. Den forløpige konklusjonen på dette spørsmålet har så langt vært at det nordiske samarbeidet skal forbli nordisk innenfor de nåværende geografiske rammer, men at det vil være ønskelig å utvikle de institusjoner der det faller naturlig til å bli nordisk-baltiske.

De enkelte nordiske landenes satsinger bærer preg av at østersjøsamarbeidet har gått gjennom en pionerfase på 1990-tallet og i begynnelsen av dette århundret. Satsingen har initialt båret preg av sterk innsats for å bistå med etablering av fungerende demokratiske og institusjonelle systemer i de tidligere kommunistlandene, særlig da i Polen og i de baltiske landene. De nordiske land har i tur og orden øremerket store beløp for innsats i de samme landene. For Danmarks og Finlands del er det særlig snakk om innsats gjennom Naboskapsprogrammene. For Sveriges del handler det om de såkalte østersjømilliardene, mens det i Norge er snakk om midler under den tidligere handlingsplanen for søkerlandene til EU og innenfor rammen av EØS-samarbeidet.

De baltiske landene, de berørte områdene i Russland og de nordlige deler av Polen er svært aktive i østersjøsamarbeidet. Det samme gjelder Tyskland, men da for de relevante delstatenes del. Nasjonalt har Berlin gjort det klart at Tyskland satser sterkere på grenseoverskridende samarbeid i øst-vestlig retning enn i nord-sørlig. Denne ulikhet i ambisjon innenfor Tyskland må tas for gitt og bæres med som videre premiss for samarbeidet.

Interreg

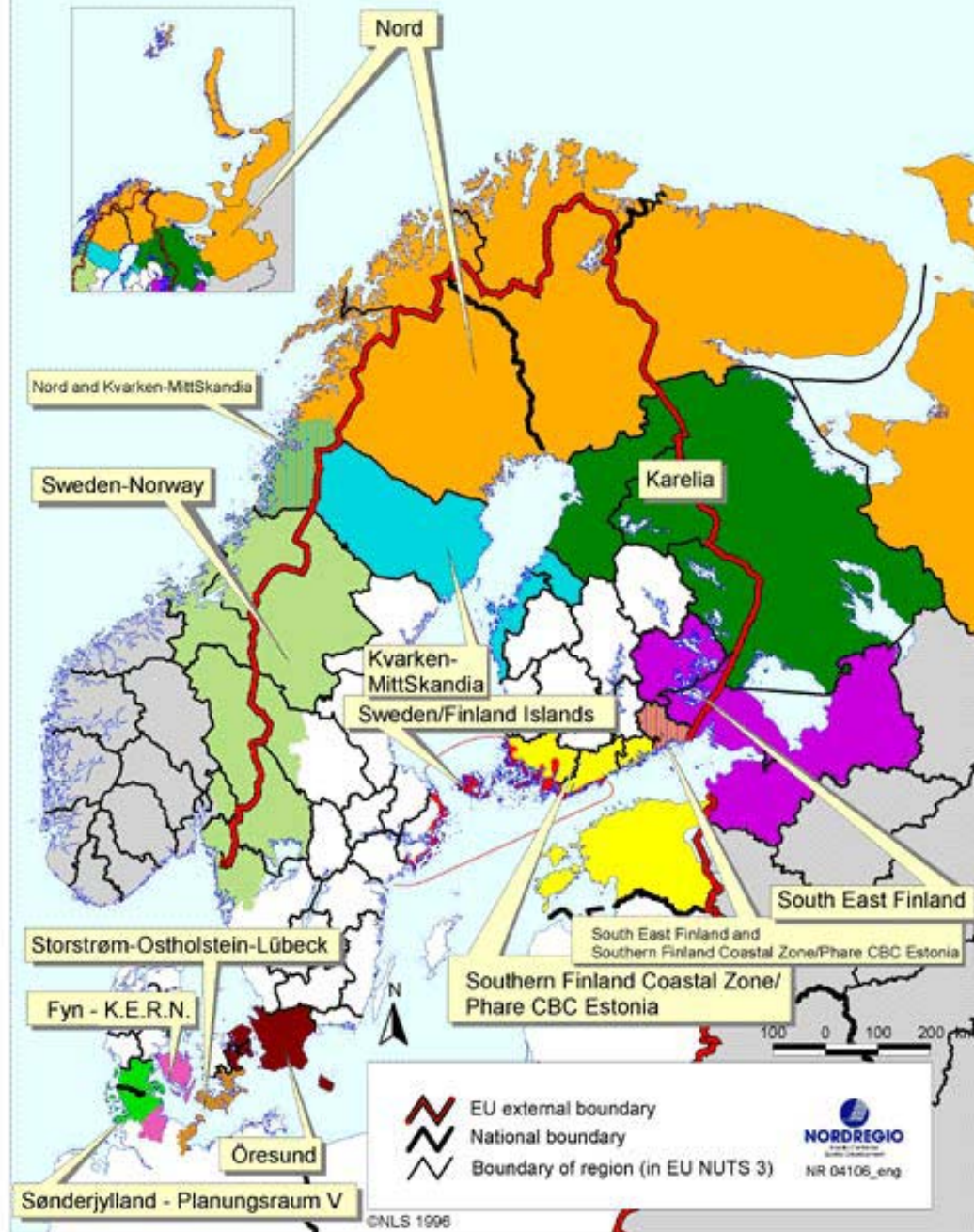
Interregprogrammet for Østersjøen er et interreg IIIB-program som støtter mellomnasjonale tiltak for en mer balansert og bærekraftig utvikling. Innenfor programområdets geografiske utstrekning er det i tillegg etablert en rekke interreg IIIA-programmer.

Inneværende periode

Målet for Østersjøprogrammet er å styrke økonomisk, sosial og romlig sammenbinding (cohesion). Dette skal gjøres ved å bygge ned skiller i Østersjøregionens ulike deler for å skape økt integrasjon og gjøre regionen til en bærekraftig del av Europa. De prioriterte sektorene i programmet har vært næringsutvikling, transport, miljø og planleggingsspørsmål

Interreg III B Østersjøprogrammet har hatt hovedfokus på felleskapsinitiativ for transnasjonalt samarbeid om romlig planlegging og regional utvikling. Innenfor denne rammen har følgende satsingsområder vært prioritert:

NORDIC INTERREG III A PROGRAMME AREAS 2000-2006

Prioritet 1 – Strategier og aktiviteter for romlig utvikling

1. Felles strategier og gjennomføring av aktiviteter for romlig utvikling innenfor makro-regioner i Østersjøregionen
2. Konsepter for bærekraftige utvikling innenfor spesifikke områder som turisme og energi.
3. Konsepter for bærekraftige utvikling av kyst, øyer og andre spesielle områder.

Prioritet 2 – Strukturer for bærekraftig utvikling

1. Utvikling av en balansert flerkjernet by- og tettstedsstruktur;
2. Bærekraftige kommunikasjons- og transportforbindelser for bedret integrasjon;
3. Sunn og bærekraftig forvaltning av natur- og kulturarv, samt av naturressurser.

Prioritet 3 – Institusjonell oppbygging

Nye samarbeidsformer mellom regionale og lokale aktører for å fjerne legale og administrative hindringer for en balansert økonomisk og romlig utvikling.

Prioritet 4 – Teknisk assistanse

Strukturer for håndtering og gjennomføring av program.

Rammene for de ulike prioriteringene er slik fordelt:

- Prioritet 1: 30%
- Prioritet 2: 50%
- Prioritet 3: 14,6%
- Prioritet 4: 5,4%

Interreg Østersjøen ble etter utvidelsen endret til Baltic Sea Region Neighbourhood Programme. Det medførte at tre nye prioriteringer kom til de opprinnelige fire.

Vurdering av arbeidet

Midtveisevaluering

Gjennomført midtveisevaluering av arbeidet ble gjennomført av PLS Rambøll Management AS i 2003. Evalueringen har konsentrert seg om fem kriterier for måloppnåelse:

- Etterprøving av relevans og samsvar med opprinnelig strategi
- Vurdering av målenes kvantifiserbarhet
- Evaluering av effektivitet og ressursallokering
- Analyse av kvalitet og samsvar i programimplementeringen
- Vurdering av programmets totale samfunnsnytte (community value added)

Evaluatorene finner allment at den opprinnelige strategien er fulgt, men da bare på et svært overordnet plan. Det pekes på at det opprinnelige SWOT-arbeidet kunne ha vært mer spisset med hensyn på å få fram prioriterte innsatsområder.

De finner videre at det er vanskelig å slutte fra kvantifisering om programmets aktivitet til indikatorer som sier noe om resultater og effekter i de områder der prosjektene har funnet sted.

Ressursallokeringen synes å være relevant i forhold til målformuleringene, men det påpekes at bare 2/3 av prosjektene forventes å nå sine mål helt eller delvis. Det er også verd å merke seg at interessen for å engasjere seg i prosjekter innenfor institusjonsbygging og polysentrisitet har vært lavere enn forventet.

Programimplementeringen har vært noe hemmet av inkongruente samarbeidsformer i implementeringskjeden.

Den totale samfunnsnyttens er vurdert ut fra et kriterium om programmet har brakt nye ideer eller dimensjoner til en region, ideer eller dimensjoner som uten programmets medvirkning ikke ville ha kommet regionen til gode. Evaluatorene finner at dette er tilfelle for 3/4 av programmene. De hevder på dette grunnlaget at nytten av programmet kan sies å være meget stor.

Informantbaserte vurderinger

Det er gjennomgående for mange av informantene at vi befinner oss i et område der erfaringer og praksis brytes. Det dreier seg således ikke bare om hva man gjør gjennom et program, men også om hvordan man gjør ting. En erfaring er at det er viktig å bygge opp nettverk mot grupper av mennesker som er opptatt av institusjonelle praksisformer og samarbeidsrelasjoner knyttet til slike utfordringer. I så måte er det fortsatt behov for fokus på institusjonell 'best practice' og kompetanseoverføring.

Enkelte av informantene betoner at det også er viktige kjønns- og generasjonsutfordringer i den institusjonelle læringen. Prosjekter som BEN og PIPE¹ har i så måte vært interessante fordi de gir andre inntak til institusjonell læring enn den vante repetisjon av dette som de gamle menns nettverk. Prosjekter som kopler sammen demokratisk deltakelse med entreprenørskap vurderes også som særlig verdifulle.

I noe kontrast til evaluatorene fra PLS Rambøll, mener flere av våre informanter at samarbeidet rundt utvikling av polysentriske bystrukturer har vært verdifullt. Det betones som viktig å videreføre arbeid med erfaringsoverføring og forskning om fysisk planlegging og vernebehov i sårbare områder.

Implementeringsaspektet ved prosjektene kan i følge en del informanter bli bedre. Særlig er det et stort behov for bedre koordinering av finansieringsmekanismene for samarbeidet med Russland. Dette løftes også fram som en videre oppgave for EU-Kommisjonen.

¹ Prosjektene det her er snakk om er begge interreg IIIB-prosjekter. BEN: Baltic Euroregion Network. PIPE: Participation –Identity – Planning – Entrepreneurship.

Neste periode

Når der gjelder ønsker og behov for kommende periode, vil vi diskutere de innspillene som er kommet gjennom intervjuene og i annet underlagsmateriale langs tre dimensjoner: Vi vil se dem sortert på land, samarbeidsformer og tematikk. Holdningene til hva interreg skal arbeide med er helt klart avhengig av den nasjonale konteksten informantene står i, hvilke samarbeidsformer de selv kjenner eller identifiserer seg med og endelig hvilke tematiske oppgaver de selv skjøtter eller er opptatt av.

Før vi går nærmere inn på dette skal vi likevel gi noen allmenne refleksjoner fra informanttilfanget:

Et interreg-program utmeisles i spenningsfeltet mellom grasrot og elite, mellom aktiviteter på grunnplanen og en politisk strategiprosess på europeisk nivå. Dette stiller noen krav til å forene det overordnede og strategiske med det regionalt spissede som ikke er lette å fange opp. To fallgruver trekkes fram som vanlige:

- Strategier og mål blir værende på et overordnet nivå, de blir aldri tilstrekkelig regionalt og målmessig spesifikke og trenger derfor aldri skikkelig gjennom i forhold til de behov de skal møte.
- Programmene blir på samme måte som nasjonale politiske prosesser gjenstand for lokal eller tematisk kopping. I stedet for å bruke prosjektmidler i henhold til omforente mål og prosesser, kan disse bli oppfattet som en mulighet til å "hälsa på farfar med projektpengar"

Programformulering er krevende fordi det involverer en rekke interesser, ikke minst de ulike landene som vil ha med sine prioriteringer og hjertesaker. I denne sammenhengen kan den felles strategitenkningen komme i klemme, den tenkningen som spør:

- Hvem er vi i denne regionen?
- Hva skiller/forener oss fra Europa for øvrig?
- Hva er våre felles utfordringer og problemer?
- Hvordan kan disse best løses innenfor rammen av et program?

Samarbeidsutfordringer og de enkelte landenes posisjoner

Så lenge EU er mellomnasjonalt prosjekt, vil de enkelte medlemslandenes posisjoner være det viktigste inntak til å forstå politikkutforming innenfor ulike typer satsing som for eksempel interreg-programmene. Vi skal derfor gå gjennom landenes holdninger til Østersjø-politikk generelt og et fremtidig interreg-program mer spesielt, slik det kommer frem i dokumenter og ved samtale med informantene.

Danmark

Generelt

Hovedtrekkene av den danske østersjøpolitikken er nedfelt i regjeringsdokumentet *Danmark i Østersøregionen – nye muligheter, nye initiativer Vækst med vilje* (Regeringen december 2003) <http://www.oem.dk/sw3188.asp> Overordnet vektelegger dette dokumentet Østersjøen som mulighetenes rom. Det pekes på det allmenne behovet for å skape større integrasjon og bedre rammebetingelser for økonomisk aktivitet og generelt samkvem i regionen. Det er en overordnet ambisjon å bygge ned handelshindrene i regionen for å tilskynde en god utvikling. Syv forhold vektlegges spesielt som vesentlige i denne sammenheng:

- Det generelle ervervsklima
- De finansielle markedene
- Det indre marked
- Samhandelen med Russland
- Miljø
- FoU-innsatsen
- Energi og transport

Østersjørådet, NMR og EU nevnes alle som nivåer og arenaer for å virkeliggjøre innsats innenfor disse innsatsområdene. Nedenfor går vi mer spesifikt inn på de ulike former dette arbeidet tar eller har tatt.

Bilateralt samarbeid

Politikkinitiativet *Naboskabsinitiativ 2004-2007* omfatter feltene demokrati og menneskerettigheter, sikkerhet og stabilitet, miljø og energi samt næringsøkonomisk utvikling i Østersjøregionen, herunder også slikt som rettsformer, kapasitetsoppbygging, sivilsamfunn og frie medier.

I Østersjøen arbeider man hovedsakelig gjennom to programmer:

- *Erhvervsprogram 2004-2007* med særskilt fokus på de østersjønære deler av Russland. Her kan blant annet nevnes innsats for eksport av danske administrative systemer og prosedyrer og interesse for å påvirke rammebetingelsene for den russiske energisektoren slik at denne kan fungere på markedsvilkår.
- *Miljøprogram 2004-2007* for å avbøte forurensingen i Østersjøen og sette forholdet mellom vann, avfall og klima i fokus. Til dette hører også forbedring av infrastrukturen

og støtte til implementering av internasjonale og regionale miljøkonvensjoner

Den danske regjeringen arbeider også for å:

- Modernisere Investeringsfondet i Østlandene (IØ)
- Styrke innsatsen for forskningssamarbeide i regionen
- Styrke Danmark som transportnode i Østersjøregionen

Regionalt samarbeid

I tråd med sitt overordnede mål for økt handel og færre handelshindre i Østersjøen, vil regjeringen ta initiativ til å utvikle et barrierebarometer i regionen for handel og investeringer. Regjeringen vil også anvende det regionale samarbeidet for å styre samarbeidet om sikker energiforsyning og handel over grensene. Regjeringen ser i den forbindelse på Baltic Sea Regional Energy Cooperation BASREC som en etablert og velkoordinert innsats i regionen.

Diskusjon

Danmarks interesse for å øke og underlette økonomisk og menneskelig samkvem i Østersjøregionen er påtakelig. Det argumenteres med at bedre betingelser for privat foretaksmohet og næringsdrift i Baltikum, Russland og Polen vil komme hele regionen til gode. De historiske båndene østover er sterke. Dette gjelder allment, men i den situasjon man nå befinner seg i, er forholdet til Russland, samt Kaliningradenklavens fremtidige utvikling, utfordringer av mer spesifikk karakter.

Tradisjonelt har Danmark også et sterkt fokus på romlige utfordringer og planlegging som redskap til å nå mål, også i samhandling med Østersjøområdet. Dette er reflektert gjennom f.eks. samarbeidet i VASAB og i en rekke andre sammenhenger der erfaringsutveksling står sentralt.

Sammen kan disse to hensynene i forlengelsen av regjeringens overordnede strategier peke i retning av noen anliggender for en kommende programperiode:

- Fortsatt nedbygging av handelshindre
- Fortsatt innsats for miljøforbedringer, da særlig knyttet til vannmiljøet i vid betydning, men også knyttet til den spesielle bystrukturen i regionen og dens ivaretagelse som kulturarv.
- Transportstrukturer i og rundt Østersjøen. Her tenkes det både på den fremtidige vei- og jernbanestrukturen for landverts trafikk og på videreutvikling av de mange utfordringer som ligger under begrepet "Motorways of the seas". De utfordringer som er knyttet til fremtidig havnestruktur i Østersjøen kommer også inn under dette punktet.
- Det utelukkes heller ikke at det fortsatt vil være behov for erfaringsutveksling knyttet til institusjonsbygging.

Åland

Ålands interesser i Østersjø samarbeidet er særlig knyttet til politikkområder som berører sjøen som habitat, ressurs og næringsgrunnlag. Åland er omgitt av hav på alle kanter og har et næringsgrunnlag som i særlig sterk grad er avhengig av sjøfartens skattebetingelser og konkurranseregimer.

Landskapsregjeringen har i et notat *Havspolitikken i den europeiske unionen* spesifisert sine prosjektønsker til å ligge innenfor følgende sjørelaterte tema:

- Samfunn (kultur, bosetting og livsbetingelser)
- Næringsvirksomhet i bærekraftig perspektiv
- Infrastruktur (logistikksystemer og kommunikasjon)
- Ressurser (energi, mineraler og genetiske ressurser)
- Økosystem (vann, land og luft)

Disse temaer tenkes inn i vekslende regionale kontekster der samspillet mellom sjø, kyst, øyer og skjærgård vektlegges. Åland har en betydelig og sårbar skjærgård som gjør samspillet mellom næringsvirksomhet og miljøspørsmål til et sentralt anliggende. For skipsfartens del, og særlig fergerederiene, er forholdet til den institusjonelle behandlingen av skipsfartsspørsmål i EU av overordnet interesse.

Finland

Finland bruker ikke offisielt termen *østersjøpolitikk*. Dette politikkområdet kan i stedet ses som et aspekt ved *den nordlige dimensjonen* som på mange vis er et kjerneanliggende i finsk utenrikspolitikk. Interreg IIIB har da også finansiert aktiviteter som like gjerne kunne rubriseres under den nordlige dimensjonen. Det betyr at disse politikkområdene i mangt favner felles oppgaver og har felles målsettinger.

Om vi likevel definerer en finsk politikk for østersjø samarbeidet, blir hovedanliggendet i denne samarbeidet mot Nordvest-Russland. Det betyr også at det behøves to plattformer: én der man samarbeider med EU-landene og én der man samarbeider med Russland. Samarbeidet med Russland finner særlig sted innenfor nærområdesamarbeidet.

Østersjøpolitikken innretning og innhold

I den grad vi kan snakke om et enhetlig politikkområde, er det orientert mot følgende hoverområder:

- *Miljø*. Regjeringens tiltaksprogram for å beskytte Østersjøen er hovedinstrumentet. Miljø har stått sentralt innenfor en rekke samarbeidssammenhenger, som også har gitt gode praktiske resultater. Samarbeid med St.Petersburg om rensing av avløpsvann er et slikt eksempel. Det finnes en rekke trusler mot miljøet i Østersjøregionen, spesielt knyttet til skipsfarten og de lastene den bringer inn i området, så som olje og kjemikalier. Samtidig er det viktig å peke på at miljøforholdene i Østersjøen er i allmenn bedring. Blant annet er eutrofieringen avtakende. Institusjonelt har miljøpartnerskapet *Northern Dimension Environment Partnership* vært en suksess som med fordel kan danne skole for andre områder.
- *Samarbeid om sikkerhet og rett*. Dette er et saksfelt som omfatter og berører flere områder. Trussel fra atomvirksomhet, olje- og kjemikaliefrakter berører miljøpolitikken. Mens grensekontroll, kriminalitet og illegal grensepasing hører til Innenriks- og justissektorene.
- *Næringslivssamarbeid*. Økt næringsaktivitet over grensene er et gode i seg selv som også bringer stabilitet i de internasjonale forbindelsene. Dette arbeidet bør anta partnerskapsform og ikke lenger ha karakter av bistand. Næringslivets organisasjoner må også ta sin del av ansvaret for arbeidet.
- *Helseforbyggende tiltak*. Kamp mot smittsomme sykdommer og livsstilssykdommer utgjør en trussel mot befolkningen i regionen.

Nærområdesamarbeidet ses som et overgangssamarbeid. Med de baltiske landene innenfor EU, vil dette arbeidet ha Russland som sikte. Det regionale nedslaget for arbeidet vil spesielt være Nordvest-Russland føderasjonskrets, særlig Den karelske republikken, Leningradregionen, Murmanskregionen og St. Petersburg.

Virksomheten forutsetter muligheter for samarbeid med den russiske sentralforvaltningen, særlig knyttet til spørsmål som hører til sentralforvaltningens kompetanse, så som forvaltningsreformer og utviklingsprosjekter innenfor lovgivning og rettsvesen.

Det er et mål at samarbeidet skal endre karakter fra å være bistandspreget til å anta form av normalt nabosamarbeid mellom jevnbyrdige parter. Arbeidsformen vil i årene som kommer være utpreget programbasert og ha fokus innenfor følgende områder: miljø, jord- og skogbruk, sosial- og helsespørsmål, trafikk og datakommunikasjon, energi, atomsikkerhet, utdanning og det sivile samfunn.

Det finnes en tett kopling mellom nærområdesamarbeidet og arbeidet gjennom den nordlige dimensjonen. I denne sammenhengen er det viktig at nærområdesamarbeidet ses på både som et nasjonalt instrument innenfor den nordlige dimensjonen og som en del av EUs politikk. Fordi arbeidet er regionalt rettet i sin karakter vil det danne en fornuftig premiss for fremtidig interregprosjekt.

Diskusjon

Finlands interesser er knyttet til de temaene som er nevnt ovenfor, men i en nærmere østersjøsammenheng, samt koplet til et nytt interregprogram, breddes diskusjonen til å omfatte et følgende perspektiv på et programs berøringsflater og tematikk:

- De fleste Østersjø-landene er EU-medlemmer. Finland ser det som en fordel at landene styrker sitt samarbeid om EU-spørsmål. Om man ikke alltid når omforente standpunkter, skal man i alle fall konsultere hverandre om nye program og nye spørsmål.
- En rekke samarbeidsorganisasjoner har Østersjøregionen som nedslagsfelt. Østersjørådet, Barentsrådet, Nordisk ministerråd og Arktisk råd behandler i en eller annen form alle det samme området. Det ville være formålstjenlig om det ble etablert en klarere arbeidsdeling og et bedre informasjonsnettverk mellom de ulike organisasjonene.
- Den nordlige dimensjonen er grunnplanken i Finlands politikk for denne makroregionen. Dette arbeidet må styrkes med hensyn på den politiske forankringen i de ulike landene og særskilt med hensyn på Russlands involvering.
- Det er viktig å styrke det økonomiske samarbeidet for bedre konkurransekraft gjennom næringslivets egne samarbeidsformer. Statene kan gi rammebetingelsene, men næringslivet selv må også vise initiativ og ansvar. *Baltic Development Forum* bør være en nøkkelorganisasjon i så henseende.
- Transportinfrastrukturen i regionen vil kreve stor oppmerksomhet i årene som kommer, både på sjø- og landsiden.
- Interreg er i sin karakter planorientert, og det vil derfor være naturlig å løfte inn noe som tematiserer planperspektiver på den romlige utviklingen i regionen.

Norge

Det finnes ikke noe dokument som samler den norske østersjøpolitikken, men landets politikk på dette feltet er tett sammenvevet med den politikk landet fører innenfor Den nordlige dimensjon, og skal også se i sammenheng med politikkutviklingen innenfor Nordisk råd, Barentsrådet og Arktisk råd, for så vidt også innenfor NATO hva angår sikkerhetsdimensjonen. Mer spesifikt dreier den politiske oppmerksomheten seg om det bilaterale forholdet til Nordvest-Russland og det betydelige økonomisk og prosjektrettet engasjement i Russland, Polen og Baltikum. Gjennom EØS-avtalen er Norge f.eks. bundet til å bruke rundt 1 milliard kroner årlig på prosjekter i Polen og rundt 200 millioner kroner årlig i Baltikum de neste fem årene.

Ved siden av den nasjonale innsatsen i regionen. Vektelegger Norge sterkt det regionale og lokale samarbeidet som skjer mellom norske fylkekommuner og kommuner og deres partnere i regionen.

Når det gjelder de tema som i dag vektlegges i Østersjøsamarbeidet kan dette spesifiseres til å omfatte følgende forhold:

- Miljø, med særlig vekt på marint miljø og bevaring av kulturarv
- Atomsikkerhet, fra Kola-halvøya og sørover.
- Utvikling av velferd og demokratiske institusjoner
- Motvirking av traficking og organisert kriminalitet
- Allmenn økonomisk utvikling med sikte på å høyne velferdsnivået i regionen
- Sikkerhet til sjøs på grunnlag av internasjonale standarder og avtaler nedfelt av IMO (ikke særskilte regler for Østersjøen).

Diskusjon

- Etter norsk mening har det så langt vært behov for den organisasjonsfloraen som har eksistert i og rundt Østersjøen, men i tiden som kommer bør det være mulig å få til en prioritering og sanering av organisasjoner spissing av innsatsen i regionen. I kommende år kan interreg komme til å bli den viktigste praktiske anleggsflaten for samarbeid østover. Det er derfor meget viktig hvordan dette arbeidet blir innrettet.
- Det fremtidige samarbeidet i østersjøregionen bør fortsatt være bredt og favne temaer som næringspolitikk, regionalpolitikk og helsepolitikk. Men innenfor dette og spesifisert i forhold til de temaer som i dag er sentrale på den norske østersjøagendaen, kan det komme til å skje en viss justering for kommende år. Dette kan listes slik:
- *Maritim transport.* Sikkerhet til sjøs kan bli tema, det samme gjelder bestrebelser på å føre godstransporter over fra land til sjø.
- *Miljø.* Vekt på vannmiljø og rensing. Det finnes en frykt for at forurensing skal spre seg fra Østersjøen til Kattegat og Skagerrak.
- *Innovasjon og nettverksbygging.* Dette må ses som et regionalpolitisk anliggende som også fanger opp regionale og lokale behov og initiativer.
- *By- og regionutvikling.* Mer spesifikk politikkspissing i forlengelse av punktet over. Her er det spesielt mange norsk-baltiske kontakter å bygge videre på.
- *Økonomisk utvikling.* Norge har store investeringer i regionen og ønsker videre engasjement for bedre institusjonelt økonomisk rammeverk for næringsvirksomheten.

Sverige

I Sverige er begrepet østersjøpolitikk i likhet med i Danmark og i Åland, men i motsetning til i Finland og Norge, et aktivt begrep, som også er nedfelt i offentlige prosesser og dokumenter. Regionalutviklingsenheten på Näringsdepartementet (N-RUT) har hatt et forberedende arbeid gående med hensyn på å forbrede neste interreg-periode. I denne sammenhengen har departementet også kommet med synspunkter på utviklingen av den nasjonale østersjøpolitikken.

I et internt arbeidsnotat datert 12 .mai 2005 foreslår N-RUT at UD koordinerer regjeringens østersjøpolitikk gjennom en interdepartemental arbeidsgruppe med hensyn på å få fram en samlet svensk strategi for det institusjonaliserte østersjøsamarbeidet. I den forbindelse bes også om en avklaring om hvordan arbeidet med Baltic 21 skal organiseres i regjeringen og om at det skjer en samordning mellom SIDA's Østersjøenhet og det planlagte Østersjøforum med hensyn til videre arbeid.

Samtidig foreslås det at en arbeidsgruppe i Näringsdepartementet i løpet av høsten 2005 koordinerer og forbereder programarbeidet med sikte på den kommende interreg-perioden. Så langt anbefaler departementet at hovedfokus i samarbeidet bør ligge på næringslivsutvikling og langsiktige strukturutfordringer. Innenfor disse feltene pekes skogssektoren ut som interessant, mens transportutfordringene i regionen veier særlig tungt innenfor strukturspørsmålene.

Nærmere om samarbeidserfaringer og tematikk

Sverige har et omfattende og dyptgripende samarbeid med de andre Østersjølandene. Dette har gått gjennom ulike faser og også involvert store midler. I 1996 ble den første såkalte østersjømilliarden bevilget for å styrke økonomisk samarbeid og næringsutvikling i regionen. I 1998 ble den andre milliarden så bevilget. Det er ikke sannsynlig at det kommer nye slike bevilgninger i årene fremover.

I en remissrunde rundt utredningen *Östersjöprogram för framtiden* (Ds 2002:46) i 2002 ble det allment tatt til orde for at innsatsen skulle forflyttes fra daværende kandidatlandene, Estland, Latvia, Litauen og Polen til fordel for innsats i Russland, Hvite-Russland og Ukraina. Utredningen presenterte samtidig fem hovedoverskrifter for arbeidet:

- Utvikling og utnytting av humankapital
- Nye finansielle instrumenter
- En strategi for miljø- og energiinnsats
- Innsats for å fremme svensk næringslivs deltakelse i internasjonalt finansierte prosjekter og programmer
- Samordning av innsatsene

I foregående og neste avsnitt er det henvist til de svenske tankene om kommende satsingsområder for interreg. I de årene som er gått har Sverige gjort en del erfaringer med nasjonalt og regionalt samarbeid i Østersjøen. Samarbeidet har gått fra å være tungt orientert på erfaringsutveksling til å bli tyngre innrettet på viktige sektorspørsmål over tid. Denne utviklingen ser en for seg at fortsetter. Dette innebærer blant annet at generell demokrati- og institusjonsbygging ikke vil gis samme prioritet som tidligere. Dette feltet blir i stedet et mer rendyrket anliggende for bilateralt samarbeid med Russland. Noe av det samme gjelder spørsmål om migrasjon, toll og helsespørsmål.

Diskusjon

Når det gjelder fremtidig satsing kompletterer informantintervjuene bildet som tre s en samlet svensk østersjøpolitikk nyanseres også. Når det gjelder hvilke området det skal satses på fremover, nevnes i tillegg til dem som N-RUT trekker kkes opp av N-RUT. Det betones at de

fleste saksområder har et østersjøaspekt ved seg. Bildet av at det finne opp, også miljø, traficking og samfunnsplanlegging.

Når det gjelder miljø er det knyttet til et bredt engasjement for vann- og kystmiljøene rundt Østersjøen og for å gjøre skipstrafikken i disse farvannene sikrere. Traficking og annen kriminalitet er et område med stort politisk fokus, selv om det kan være vanskelig å se hvordan disse spørsmålene kan tas opp i interreg-sammenheng.

Samfunnsplanlegging preges av liten etterspørsel fra informantene, men nevnes likevel fordi det overordnet er en tematikk som berører interreg-samarbeidets kjerne. Dette tema kan kanskje gjøres mer interessentnært ved å koples til VASAB-prosessen, eller til utvikling av makro-regioner innenfor Østersjøområdet der prosjekter som Baltisk palett, Seagull, Euroregion Baltic og String løftes frem som gode eksempler som kan bli enda bedre gjennom større grad av overordnet koordinering.

Planperspektivet er også sentralt for de ulike transportspørsmålene både hva gjelder sjøfart, havner, flyplasser, jernbaner og veier, samt utfordringer knyttet til arealbruk og tettstedstruktur i regionen.

Allment trekker enkelte informanter fram behovet for koordinering som betydelig, både fra nasjonalt til regionalt nivå ved at strategiske satsinger innenfor f.eks. samferdsel får mer substans om de forankres i nasjonal politikk enn i regionale ønsker, og ved at interreg B-programmer kan spille en viktigere rolle enn i dag for å koordinere arbeidet i A-programmene. Det oppleves fra Näringsdepartementets side som et problem at mye av interreg-arbeidet har vært for svakt nasjonalt koordinert og for sterkt avhengig av regional utforming og gjennomføring. N-RUT foreslår at enheten i større grad opptre som koordinator og prosesseier i kommende periode.

Etter svensk mening er det i dag for mange samarbeidsorganisasjoner som opererer i Østersjøregionen, og samarbeidet og informasjonsflyten dem imellom er for dårlig.

Når det gjelder næringslivssamarbeidet ses det som ønskelig at et nytt program fungerer som medfinansior for nasjonalt prioriterte prosjekter.

Hva gjelder geografi, betoner informantene at det er noen akser i det svenske samarbeidsbehovet som det er viktig å løfte fram også videre. Dette gjelder:

- Forbindelsene mot Kalinigrad, St.Petersburg og Karalen i Russland
- Forholdet til Finskebukta i allmenhet
- Stockholms-regionens forhold til de andre storbyene i Østersjøen
- Sydvestre Sverige med Skåne og Øresundsregionen mot Tyskland og Polen
- Sydøstre Sverige mot Kaliningrad, Polen og Litauen
- Östsam Norrköping/Linköping
- Umeå mot Vasa og Midt-Norden
- Bottenviksbuen

Endelig legger også enkelte vekt på at Interreg er en anledning til å videreutvikle svensk østersjøpolitikk.

EUs rammer for Interreg fase 4

Det er planlagt en ny interreg-programperiode for perioden 2007-2013. Det tenkes i den forbindelse på et Østersjøprogram IV, men de politiske og finansielle forutsetningen er i skrivende stund usikre med hensyn til om dette lar seg realisere innenfor de overordnede økonomiske rammene for interreg. Dersom et slikt program kommer i gang, vil det arbeide innenfor søylene A – grenseregionalt samarbeid, B – transnasjonalt samarbeid og C-interregionalt samarbeid og erfaringsutveksling. I denne sammenhengen er det B-programmet som er av interesse.

Det er ikke formålstjenlig her å gå inn på de mer tekniske aspektene ved programutformingen. I stedet vil vi gi noen føringer for programinnholdet slik det tenkes nå (kilde: Intermin 2.9.05)

Innenfor *søyle A* legges det opp til følgende tematikk:

- Entreprenørskap og SMB, reiseliv, kultur og grensehandel
- Vern og felles forvaltning av miljø
- Urban og rural utvikling og utveksling
- Bedre transporttilgjengelighet
- Nettverk for informasjon og kommunikasjon
- Vann, avfallshåndtering og systemer for energimanagement
- Infrastruktur for helse, kultur og utdanning
- Administrativt samarbeid, grenseregional arbeidsmarkedsintegrering, likestilling, opplæring og sosial inkludering, menneskelige ressurser og fasilitering av FoU

Innenfor *søyle B* legges det opp til følgende satsinger:

- Et fåtall tema som knytter an til Lisboa- og Göteborg-prioriteringene
- Større/ mer strategiske prosjekter av strukturell art
- Bilateral maritimt samarbeid for grenser med mer enn 150 km avstand
- Samarbeidsområder tilpasset søylemålene
- Fleksibilitet for bruk av deler av bevilgningen utenfor programområdet.
- Innenfor dette igjen kan følgende temaer være aktuelle:
- Systemer for kontroll og overvåking av vann og kyster
- Forbedring av tilgjengelighet, avansert kommunikasjon og informasjonsteknologi.
- Risikoforebygging, maritim sikkerhet, flomkontroll og bekjempelse av vannforurensing
- Bygging av vitenskapelige og teknologiske nettverk, innbefattet høyere utdannings- og forskningsinstitutter, SMB, FoT-sentre.
- Bilateralt samarbeid innenfor det grenseregionale samarbeidsområdet.

Overgripende samarbeid og dimensjoner

Østersjøen er, som alt påpekt, både et entydig geografisk begrep og et politisk mangedimensjonalt prosjekt. I forhold til europeisk politisk utvikling er det viktigst å diskutere Østersjøregionen i relasjon til Den nordlige dimensjon. Dernest er det nødvendig å relatere Østersjøregionen og politikikutviklingen der til utviklingen i mellomregionalt samarbeid i regionen.

Dette er viktig av to grunner. For det første er det nødvendig å plassere institusjonelle hensyn og bindinger på rett plass. Til dette hører også en drøfting av opplevde konflikter,

dubleringer og usikkerhet rundt organisasjonsmangfoldet i regionen. Derne er det nødvendig å foreta en gjennomgang av hvilke tema som løftes innenfor de ulike samarbeidene.

Den nordlige dimensjonen

Den nordlige dimensjonen fremstår som den mest overgripende og autoritative fellesnevner for de samarbeidstyper som grenser inn til det notatets tematikk.

Under Portugals EU-ordførerperiode ble en handlingsplan for EUs nordlige dimensjon 2000-2003 godkjent av EUs rådsmøte i Feira i juni 2000. Handlingsplanen fastsatte mål og tiltak innefor ulike sektorer så som miljø og naturressurser, rettslige og innenrikspolitiske spørsmål, handel og investeringer, folkehelse, energi, transport, informasjonssamfunnet, atomsikkerhet, vitenskap og forskning samt grenseoverskridende samarbeid. Feira-møtet behandlet noen spørsmål av særlig betydning for østersjøsam arbeidet, nemlig miljø, atomsikkerhet, bekjempelse av internasjonal kriminalitet og Kaliningrad-spørsmålet.

I den andre handlingsplanen for den nordlige dimensjonen, som løper fra 2004 til 2006 fastsettes fem prioriterte tema for det nordlige samarbeidet:

- Økonomi
- Menneskelige ressurser
- Miljø
- Grenseoverskridende samarbeid
- Rettslige og innenrikspolitiske spørsmål

Gjennomføring av handlingsplanen

Kommisjonen er ansvarlig for gjennomføringen av handlingsplanen. Dette utelukker ikke at medlemsstater, partnerland og de regionale rådene aktivt deltar i defineringen av aktuelle prosjekter. Prosjekter innenfor Den nordlige dimensjonen finansieres i hovedsak gjennom EUs ulike budsjetter.

Noen viktige samarbeidssektorer innenfor Den nordlige dimensjonen

Miljøspørsmålene har en sentral stilling i programmet for den nordlige dimensjonen. Dimensjonens miljøpartnerskap er utviklet som redskap til å håndtere alle prosjekt knyttet til miljø, atomavfall og atomsikkerhet. Utover EUs medlemsstater, Kommisjonen og partnerlandene selv, deltar også internasjonale finansinstitusjoner i finansieringen av slike prosjekt.

Den europeiske gjenreisnings- og utbyggingsbanken (EBRD) och Den nordiske investeringsbanken (NIB) er sentrale bidragsytere i miljøpartnerskapene. De nordiske landene har også tegnet seg for betydelige beløp. Avtalen om atomsikkerhet og håndtering av atomavfall i Russland (MNEPR), som var forutsetningen for at atomsikkerhetsprosjektene skulle settes i gang, ble undertegnet i Stockholm i mai 2003.

Hovedmålene for miljøpartnerskapet er akkurat nå vannrenningsanleggene i St. Petersburg og Kaliningrad samt atomfallet på Kolahalvøya. Finlands prioriterte prosjekt er reparasjoner av St. Petersburgs sydvestre vannrenningsanlegg, et prosjekt som også er det viktigste av den nordlige dimensjonens miljøpartnerskapsprosjekt.

En avtale om den nordlige dimensjonens *sosial- og helsepartnerskap* ble undertegnet i Oslo i oktober 2003. Målsettingen for dette partnerskapet er å forbedre helse og velferd for regionens innbyggere gjennom å fremme gode levevaner, forebygge smittsomme og ikke smittsomme sykdommer, samt fremme samarbeidet mellom de ulike landenes sosial- og helsetjenester. For tiden diskuteres opprettelse og finansiering av et sekretariat for sosial- og helsepartnerskapet.

Informasjonssamfunnets utvikling har de siste årene blitt et aktuelt tema. Den nordlige e-dimensjonens handlingsplan (NeDAP) har til hensikt å komplettere prosjekt som inngår i EUs strategi for utvikling av informasjonssamfunnet. Programmet består av sju deler.

Energisamarbeidet finner blant annet sted innenfor rammen av dialogen mellom EU og

Russland, men Østersjøområdet mer spesifikke energisamarbeid utgjør også en betydelig del av den nordlige dimensjonens virksomhet. Den nordlige dimensjonen har støttet Østersjørådets gassledningsprosjekter, der det blant annet er forslag om å bygge en gassledning under Østersjøen til Tyskland.

Oljetransportene på Østersjøen vil i årene som kommer bli stadig flere. Dette er et spørsmål som gir opphav til bekymringer og tiltak i flere land fordi forlis eller større utslipp truer et sårbart havområde som Østersjøen er.

EU-initiativet "Nye naboer" (New Neighbours Initiative). Kommisjonens nye finansieringsinstrument (New Neighbourhood/Proximity Instrument) ble lansert sommeren 2003. Målet er at man skal koble ulike instrumenter sammen for på en mer effektiv måte å utnytte mulighetene i det grenseoverskridende samarbeidet.

Det videre innholdet i den nordlige dimensjonen rammeprogram skal besluttet senere i høst, men etter hva vi erfarer vil programmet sannsynligvis omfatte følgende satsingsområder:

- *Økonomisk samarbeid* for økt handel, investering og forretningssamarbeid. Herunder også utvikling av samarbeid om energi, transport og informasjonsteknologisk infrastruktur
- *Frihet, sikkerhet og rett.* Dette punktet omfatter tiltak mot menneskehandel, illegal innvandring, grensekontroll, redningstjenestesamarbeid og erfaringsutveksling om *good governance*.
- *Ytre sikkerhet* forstått som krisehåndtering
- *Forskning, utdanning og kultur.* Samarbeid og utvekslingsprogrammer.
- *Miljø, atomsikkerhet og naturressurser.* Dette omfatter tiltak mot forurensing i alle former, også fra atomvirksomhet, sikkerhet til sjøs, vern av det arktiske økosystemet, vern av biologisk mangfold, skog og fisk.
- *Velferd og helseforebyggende tiltak.* Forebygging av smittsomme sykdommer og livsstilssykdommer.

Innenfor disse arbeidsområdene satses det etter allerede oppnådde gode erfaringer på å bruke partnerskapsmodellen som arbeidsform.

Perspektiver på organisasjonsmangfoldet

Både fra informantenes side og i en del av skriftlige materialet vi har vært igjennom uttrykkes det en bekymring for organisasjonsmangfoldet i Østersjøen. Noen tar rent ut til orde for en opprydding i mangfoldet, mens flere etterlyser en klarere arbeidsdeling mellom de organisasjonene som finnes.

Dette er en diskusjon som har mange sider. Dels handler den om å erkjenne at en del store, overgripende organisasjoner og samarbeid uttrykker aspekter ved nasjonal politikk som har vide interesse- eller rent ut geopolitiske føringer. Dette dreier seg om organisasjoner som Østersjørådet, Arktisk råd, Barentsrådet og Nordisk råd og ministerråd. Til denne kategorien hører også Den nordlige dimensjonen. Litt uavhengig av hva som skapes av politikk i disse foraene, fungere de også som markører for en nasjonal identitet og posisjonering som man ikke skal undervurdere den selvstendige verdien av.

I vår sammenheng synes det på myndighetsnivå å være en relativt tett nasjonal identifisering med Østersjøen som politikkområder fra dansk og svensk side, mens det på finsk og norsk hold eksisterer en tettere identifisering med Den nordlige dimensjonen. Disse nyanseringene er viktig å ta med seg når en skal tenke videre om Østersjøsamarbeitets fremtidige innretning, fordi måten dette arbeidet tas opp på, kan bidra til å overbygge denne spenningen om det gjøres rett.

Dernest fungerer en del organisasjoner som aggregater for folkelige eller sektorpregede interesser som har behov for å kanalisere sitt engasjement inn i rommet mellom de ulike

nasjonalstatene og regionene. Nordisk råd og ministerråd er et eksempel på en organisasjon som legitimitetsmessig nærer seg av en forefinnende nordisme. De mange mellomregionale organisasjonene i Østersjøen uttrykker i mindre omfang noe av den samme interessenærheten. Derimot er det verd å notere å seg at det ikke finnes noen østersjøidentitet som parallell til Østersjørådets som institusjon. Østersjøen oppleves kanpt av noen som bor rundt den som en identitetsregion i definatorisk forstand.

Når det gjelder interreg er vurderingene mange. Mange mener at denne program- og arbeidsformen har innebåret en nyttig vei til læring og utvikling i regionen. Flere betoner likevel at interreg produserer rapporter og ganske esoteriske politiske perspektiver som i beste fall blir omsatt i hard politikk på lengre sikt. Det fremholdes både i en del offentlige dokumenter og av enkelte i intervju sammenheng at samarbeidet i Østersjøen har kommet til et stadium der det ikke lenger er behov for ren erfaringsutveksling, mens andre betoner at vi må være forberedt på at erfaringsutveksling kan komme til å være en ganske så varig dimensjon i samarbeidet.

Det er i intervju tilfanget kommet enkelte konkrete innspill om at programmets B-søyle i sterkere grad bør få en paraplyrolle eller i alle fall koordinerende rolle for A-søylen. Fra andre informanter advares det mot en slik kopling med henvisning til at et B-program for Østersjøen allerede vil være blant de mest kompliserte programmer av denne type og således ikke må gjøres ytterligere komplekst.

Det mellomregionale samarbeidet i Østersjøen er som i andre store regioner et spill mellom ulike nivåer og ulike interesser. Dette involverer også forskjellige politiske stiler og forvaltningstradisjoner. Mange argumenterer for at bedre samordning av innsatsen mellom ulike samarbeidsaktører vill gi bedre resultater enn dagens.

Fra svensk side påpekes det at det nasjonale nivå bør tyngre inn for å samordne målene for den regionale deltakelsen i samarbeidet. Dette kan vi på sett og vis si følger av den svenske politikkens perspektiver på forholdet mellom staten og regionene. Som motsats kan tas den norske posisjonen der regionenes deltakelse ut fra egne mål følger som en logikk av at det regionale utviklingsoppdraget er gitt fylkeskommunene ganske fritt. Som en mellomposisjon kan nevnes Finland der regionene deltar ut fra sine forutsetninger, men med en viss nasjonal styring gjennom statlig medfinansiering.

Tematikk

Vi skal her gå litt nærmere inn på de temaer som nevnes med hensyn på et interreg IV og forsøke å systematisere dem noe mer.

Næringsliv

Målet om gjøre Østersjøregionen til en ledende kraft i europeisk økonomi er formulert i flere sammenhenger, både i interreg-sammenheng og av de ulike landene rundt Østersjøen. Overordnet handler det om å omsette Lisboa-strategienes mål og visjoner til den regionale konteksten. Det betyr at f.eks. at det stadig er viktig å arbeide for at de deler av Østersjøregionen som har et lavt BNP og lite utviklede velferdsnivåer raskt kan komme opp på et EU-gjennomsnitt. Det er i den sammenhengen også nødvendig å bygge ut en infrastruktur som kan virkeliggjøre en bedre økonomisk integrasjon i regionen.

Mer spesifikt kan vi sortere de temaer som nevnes i denne sammenhengen i noen underpunkter.

Økonomisk samarbeid

Samarbeid er viktig for å katalysere den økonomiske utviklingen i regionen. Samarbeidet kan ta seg mange former. Det dreier seg for det første om å skape bedre harmoniserte regler for flyt av varer, tjenester, arbeid og kapital i regionen. Dette er særlig fulgt opp av den danske interessen for ytterligere å rive handelshindre. I og med EUs utvidelse østover, kan denne ambisjonen nå særlig rettes mot forholdet til Russland, Hvite-Russland hva Østersjø-konteksten angår.

Dernest dreier økonomisk samarbeid seg om det institusjonelle samarbeid som har dette målet for øye. Her er det en rekke organisasjoner og initiativ på gang, men ser vi til det helt overordnede nivå, finner vi først og fremst Baltic Development Forum (BDF) og Business Advisory Council (BAC). Mens det første er et selvstendig mellomstatlig samarbeid, er BAC en underorganisasjon av Østersjørådet med representanter oppnevnt av nasjonale næringsorganisasjoner og de enkelte landenes regjeringer. I vårt materiale reises det tvil om hvilken nytte BAC representerer, mens det uttrykkes større forståelse for viktigheten av BDF.

I og med at det er et åpent uttrykt ønske om å trekke næringslivet tyngre med i gjennomføringen av næringsrettede programmer, er det grunn til å spørre seg om dagens organisasjonsstruktur rundt næringslivssamarbeidet er den rette.

Dette er også viktig når en, slik flere av representantene for de enkelte landene også påpeker, ønsker å knytte næringssamarbeidet til bredere konsepter og prosjekter for regional utvikling. For eksempel vil det i prosjekter med flere parter og klynger eller Triple Helix-rettede målsettinger, være helt avgjørende at de organisatoriske forutsetningene er på plass.

Handel

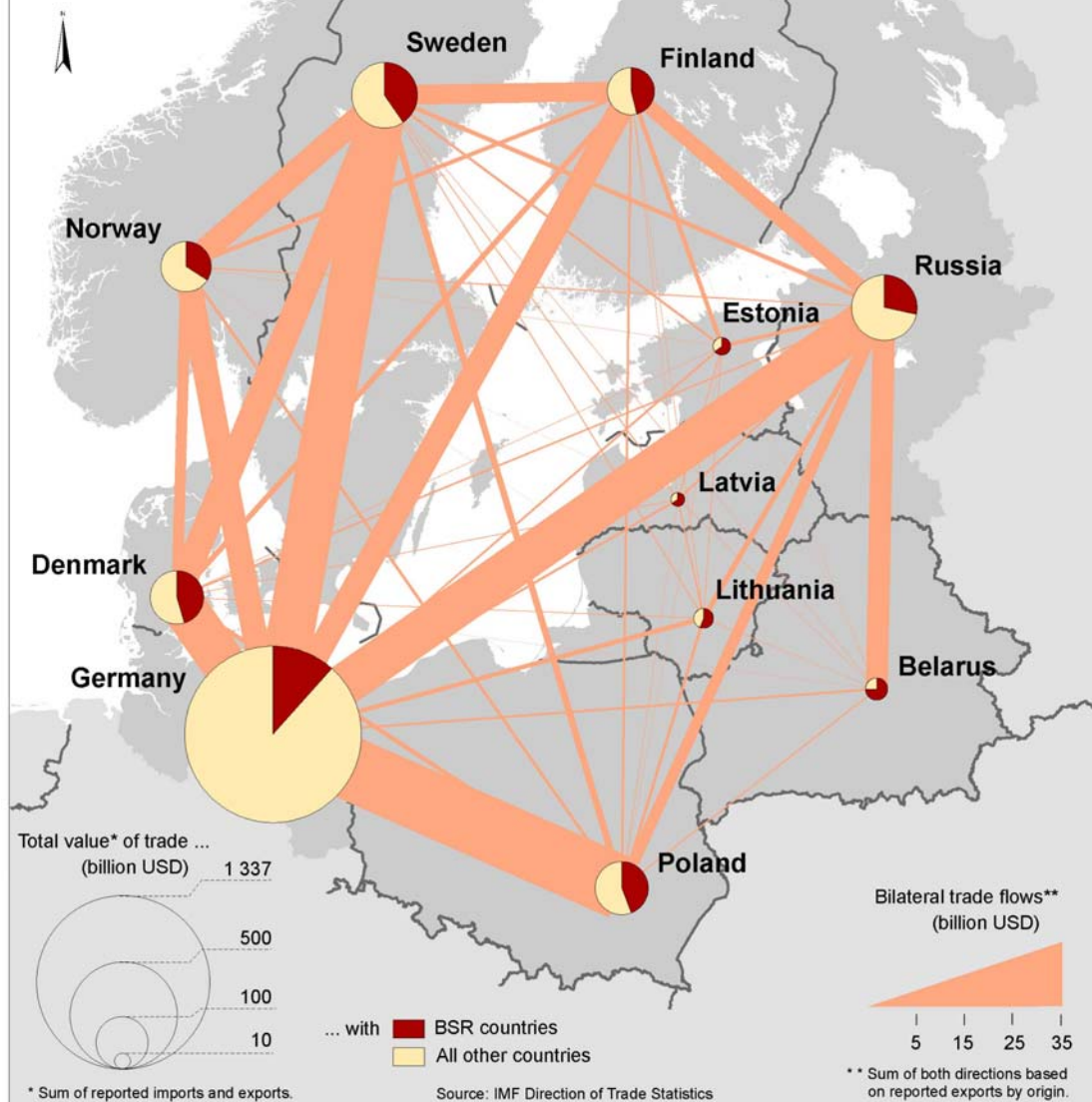
Handelsstrømmene i Østersjøregionen er svært selektivt utviklet. Det store strømmene går mellom de nordiske landene, Mellom de nordiske landene og Tyskland, mellom Tyskland, Polen og Russland og mellom Finland og Russland. Selv om handelen mellom Norden og Baltikum, mellom de baltiske landene internt og mellom Skandinavia og Russland er i utvikling er det likevel et betydelig potensial å hente ut ved å styrke vare- og tjenestestrømmene mellom disse landene.

Det er en felles interesse for å binde landene sterkere sammen økonomisk, fra dansk side særlig uttrykt som et ønske om ytterligere å nedbygge handelshindre.

Trade 2003

0 100 200 300 km

~ National boundary

Det uttrykkes også ønske om å se på muligheter for å utvikle nye finansielle instrumenter til bruk i regionen.

SMB, klyngestruktur og entreprenørskap

Små- og mellomstore bedrifter spiller en viktig rolle i alle lands økonomier, så også i Østersjøområdet. Det er imidlertid uklart hva ett nytt interregprogram praktisk kan bidra med for å hjelpe denne typen bedrifter. På den ene siden finnes det en sterk målsetting om styrke klynger, innovasjonsevne og nettverksbygging i de fleste land, men på den annen side finnes det få ideer om hvordan dette nå kan realiseres inn i en ny programsammenheng. På dette feltet er det åpenbart behov for nye ideer dersom en skal komme videre inn mot programarbeidet. Det er behov et perspektiv som går ut over det vanlige om å skape nettverk og møteplasser.

I og med at kunnskaps- og innovasjonsbehovene fortsatt er store i denne delen av næringslivet, synes det i alle fall som det er behov for prosjekter som trekker videre på samarbeid med universiteter og andre kunnskapsinstitusjoner. Noen informanter nevner BSSSC som en organisasjon som kunne ta et ansvar for utvikle noen ideer i den sammenheng. Det virker umiddelbart som en god idé i og med at BSSSC har mer uttalt regional forankring enn Østersjørådet og BAC.

En kopling til BSSSC kunne også gi en tilskyndelse til å videreføre og fordype arbeidet med klyngestruktur i regionen. Dette bør gjøres med to formål for øye; for det første for å bevisstgjøre om, og trenge dypere inn i, forståelsen av de regionale klyngestrukturenes art, behov og potensialer; dernest for å utvikle strategier tilpasset klyngenes muligheter til å videreutvikle regionen.

Reiseliv

Reiseliv er en næring i meget rask vekst og den betyr mye, særlig i de nye markedsøkonomiene. Reiselivet har ennå et stort potensial, både hva angår Østersjøregionen som internasjonalt reisemål og som mål for intern turisme i regionen. Det er gjennomført en rekke prosjekter i østersjøsammenheng tidligere.

En utfordring innenfor dette området nå er at ingen aktører ser Østersjøen som et samlet reisemål. Landene, og for en stor del at også regionene innenfor landene ser hverandre som konkurrenter mer enn samarbeidspartnere. Det er derfor grunnlag for å peke på tre typer av prosjekter:

- Prosjekter som bedrer turismesamarbeidet mellom land og regioner. Her er utfordringen blant annet å finne fram til modeller som svarer på hvordan man samarbeider når man (tidvis) også er konkurrenter.
- Prosjekter som kopler an til arbeidet for en bedre og mer sammenbindende samferdselsinfrastruktur.
- Prosjekter som rustet opp og utnytter kultur- og bygningsarven i regionen.

Samfunnsplanlegging

Samfunnsplanlegging er historisk knyttet til interregsfærens kjerneinteresse. Fra Kommisjonens side, men også fra debatter i og mellom de enkelte landene, sporer vi en ambisjon om å gå fra planlegging til utvikling. Ved å trekke opp perspektiver, visjoner og handlingsprogrammer, og gjennom aktivt å utnytte forsknings- og dokumentasjonspotensialet i programmer som ESDP og ESPON, har bevisstheten om det regionale mangfoldet og de utviklingsmuligheter dette mangfoldet bereder for, stått sentralt i arbeidet med å skape et bedre integrert Europa. I så måte har dette arbeidet en direkte forankring såvel i Lisboa-erklæringen som i Göteborg-

deklarasjonen. Det europeiske rom skal finne sin plass i spennet mellom utviklingen og balanse, mellom innovasjonsbehov og bærekraftshensyn.

Dette setter de store rammene rundt det regionale utviklingsoppdraget også i Østersjøregionen. Slik sett kan vi også snakke om et todelt utviklingsoppdrag, ett som kommer fra EU sentralt og ett som kommer fra landene, selv om det første henter sin legitimitet gjennom det siste. Vi kan gruppere noen undertematikker under denne avsnittsoverskriften.

Regional utvikling kopler an til den regionale utviklingspolitikken slik den drives i alle landene og dermed også den regionale næringslivs- og økonomiske politikken. I de respektive landene er denne i varierende grad orientert mot Østersjøen. Danmark og Sverige vektlegger østersjøperspektivet sterkt i sin regionale utviklingspolitikk, mens Finland ser mer mot Russland og Norge har delegert mye av spesifiseringen av utviklingsoppdraget til fylkeskommunene.

Regional utvikling kopler også an til infrastruktursatsinger innenfor samferdsel, forskning og utdanning og innovasjonspolitik i største allmennhet.

Bysamarbeid

Østersjøområdet har en svært spesiell bystruktur. På den ene siden vises dette gjennom det store tilfanget av hovedsteder og andre store byer med potensial i det europeiske byhierarkiet. Dernest er regionen i sør en del av det europeiske bybeltet med en stor tetthet av gamle industribyer og sentralsteder. Nord for det umiddelbare influensområdet til Oslo, Stockholm og det finske trekantområdet, er bystrukturen i likhet med bosettingen for øvrig svært spredt.

I interreg-sammenheng gir dette en rekke utfordringer. Bysamarbeid er allerede en utviklet del av interreg-samarbeidet. Dette vurderes som å ha fungert bra. Sett fra de ulike landenes side, kan det imidlertid være behov for å løfte perspektivet på byenes komplementære rolle i et tydeligere komparativt funksjonelt perspektiv, et perspektiv som ikke så lett tas når aktørene er de enkelte byene selv. Det er ingen enkel sak å fremme større grad av interurbant samspill om roller og funksjoner i Østersjøregionen, men det bør likevel være en ambisjon om å kunne bevege i seg noe i en slik retning innenfor en kommende programperiode.

Det bør også bygges videre på prosjektformer der byer med felles utfordringer innenfor Østersjøområdet ulike sub-regioner utveksler erfaringer og diskuterer strategier.

Makroregioner

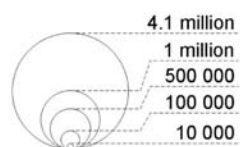
Makroregioner, som i østersjøsammenheng betyr sub-regionale akser og konstellasjoner overgripende flere mindre regioner, virker å være et konsept på vei opp i det politiske motebildet. Særlig fra svensk, men også fra finsk, hold sporer vi en positiv holdning til makroregioner.

Vi snakker da gjerne om større utviklingssoner eller akser som Skåne mot Polen og Tyskland, aksene Oslo - København gjennom Vest-Sverige, Kalmar og Blekinge mot Baltikum, Kaliningrad og Polen, Mälardalen mot Finskebukta og St. Petersburg, og ”de store byenes akse” Hamburg – København – Helsingfors – St. Petersburg for å ha nevnt noen.

Innen for disse makroregionene ser man for seg utvikling av felles strategier og et stabilt politisk samarbeid innenfor tema som f.eks. transport, miljø og bysamarbeid. I interreg-sammenheng vil det da være formålstjenlig å bygge opp miniprogrammer for disse makroregionene. En ser da for seg at disse regionene blir langsiktige samarbeidsområder der virkemidler fra A-programmene, B-programmene og andre typer strukturfondsinnsetts skal kunne settes inn i en koordinert innsats for bedre og mer koordinert måloppnåelse.

Slik kan man også fremme en bedre samordning med nasjonal virkemiddelinnsetts innenfor disse makroregionene og motvirke de tendenser til virkemiddeloppsplitting og fragmentering av overvåknings- og beslutningsstrukturer som gjerne følger med et mangfoldig innsatsapparat.

City population at the end of 2001:

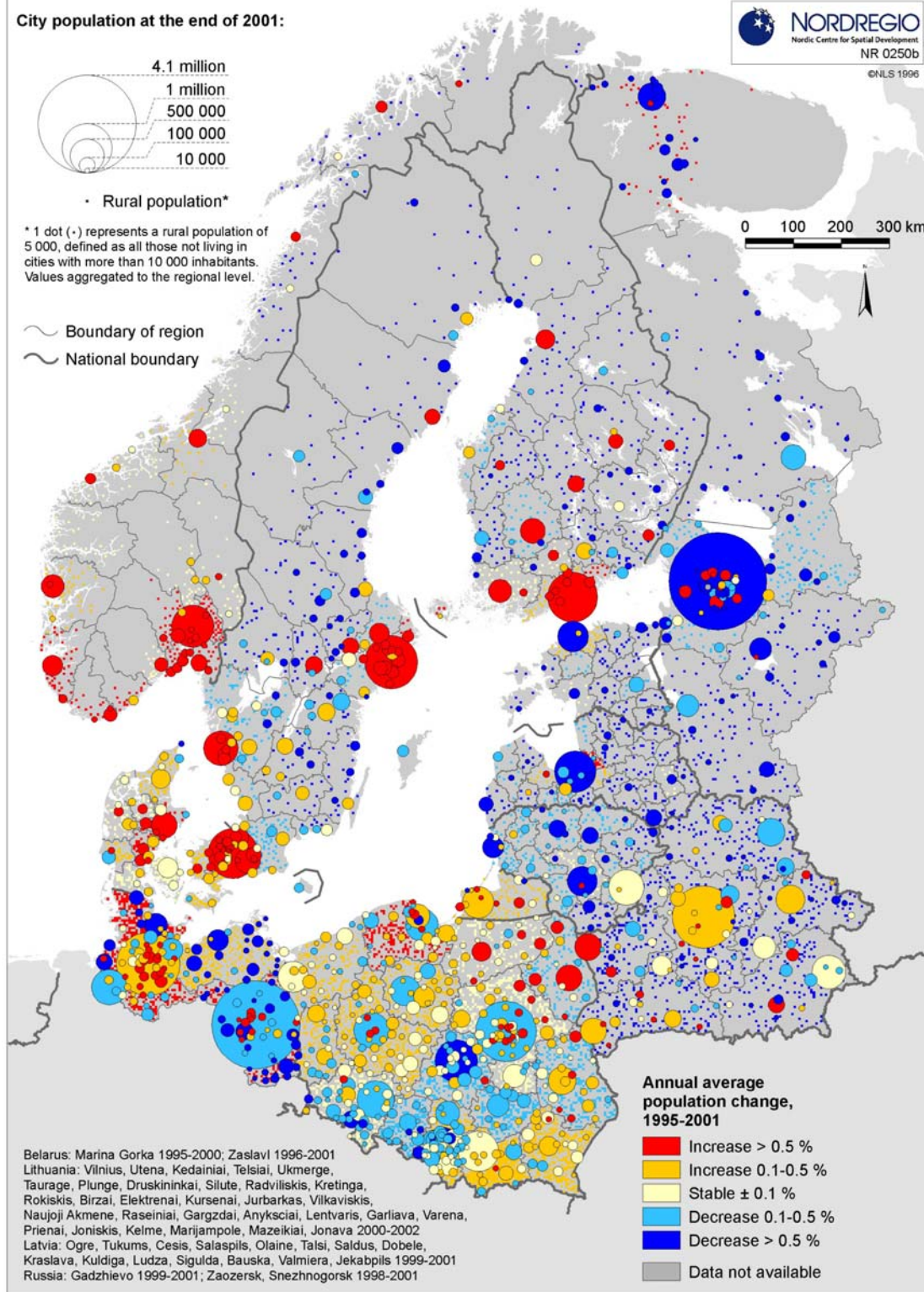

• Rural population*

* 1 dot (•) represents a rural population of 5 000, defined as all those not living in cities with more than 10 000 inhabitants. Values aggregated to the regional level.

— Boundary of region
— National boundary

0 100 200 300 km

Infrastruktur og transport

Transportinfrastrukturen binder Østersjøregionen sammen og er på den måten en avgjørende faktor for videre integrasjon og utvikling. I programsammenheng er det viktig å identifisere flaskehalser og samordningsbehov mellom transportformer. Tema kan med fordel deles i to, sjøtransport og landtransport. Lufttransport virker ikke som å være noe relevant tema i denne sammenhengen.

Sjøtransport

Sjøtransport synes å oppta landene mest. En årsak til dette kan være at det her handler om Østersjøen og landene rundt, men opptattheten av sjøtransport speiler også betydningen denne har for landenes økonomiske samkvem. 80 prosent av den finske utenrikshandelen er f.eks. avhengig av sjøtransport.

Innenfor dette feltet synes termen *motorways of the seas* å gi seg selv som en slags strukturerende overskrift over det som videre skal tenkes. I dette samlebegrepet ligger det en ansats til å tenke sammenhengende om enhetlig om ruter, standarder, sikkerhet og noder for sjøtrafikken i Østersjøen. Dette kan for eksempel ta seg form av et mer fasttømret samarbeid om viktige tjenester. Isbrytertjenesten nevnes som et aktuelt eksempel på dette. Trafikken på Østersjøen bærer ennå preg av at Europa har vært delt og fragmentert mellom øst og vest. Dette bør det være et felleseuropeisk anliggende å overkomme.

Noen av de mer spesifikke landinteressene knyttet til sjøfarten og sikkerheten til sjøs er allerede omtalt under landgjennomgangene og skal ikke gjentas her.

Landtransport

Det har lenge eksistert prosjekter for å integrere landverts transport i Østersjøregionen. Store prosjekter som Via Baltica og Via Nordica kan for noen synes abstrakte, men har likevel fungert strukturerende på tanke- og strategiarbeidet i de ulike landene. Mer konkret og interessentnært har prosjekter som Nordisk triangel og Nordisk link fungert, fordi de har koplet an til presserende behov for transportutbygging i de ulike landene. De nordiske landene rapporterer da også at det finnes en betydelig samordning mellom de transnasjonale prosjektene og de nasjonale prioriteringene.

I andre deler av Østersjøregionene fungerer dette ikke like bra. TEN-prosjekter som skal utvikle nord-sør- og øst-vest-forbindelser i den sørlige og østre del av regionen beveger seg langsomt. Dette har sammenheng med at det er vanskelig å forene ulike nasjonale interesser og at Kaliningrad ligger midt i dette området. Dette er spørsmål som det derfor må arbeides videre med i neste interreg-periode.

Transportnoder

Østersjøen har mange havner, og sammenbindingen mellom transporttypene er derfor et viktig tema. De nasjonale ambisjonene og ønskene for havnestrukturen er ikke umiddelbart sammenfallende landene imellom, og det er knapt heller mulig å tenke seg at de skal bli det. Likevel er det nødvendig å styrke den vertikale dialogene innenfor programmets transportdel med hensyn på bedre samordning og sammenknytning av jernbane- vei- og havnesatsingene i regionen.

IT

Informasjonsteknologi har mange aspekter ved seg, og det er ikke umiddelbart tydelig hvilke av dem som egner seg som utgangspunkt for et interreg-samarbeid. Finland og Sverige har verdensledende miljøer på hardware-siden og dette kan danne utgangspunkt for samarbeid både industrielt og forskningsmessig.

De nordiske landene er alle verdensledende når det gjelder informasjonsteknologisk infrastruktur og penetrasjon i befolkningen. Dette kan danne utgangspunkt for prosjekter der en søker å styrke sammenbindingen av disse dimensjonene til å gjelde hele Østersjøregionen.

Sosiale og rettslige spørsmål

Demokratiarbeid

Dette var svært viktig i den første fasen av samarbeid på 90-tallet, men har nå blitt faset ut i takt med at demokratiske institusjoner er etablert i regionen. Østersjørådets spesialinnsats for demokratisk utvikling ble også avviklet i 2003.

På lokalt og regionalt nivå finnes en del bilaterale samarbeidsrelasjoner som vil leve videre, men disse vil forventelig også etter hvert skifte karakter til ordinært vennskapssamarbeid slik vi finner det mellom kommuner og regionene i Norden.

Myk sikkerhet

Begrepet myk sikkerhet (soft security) dekker en rekke forhold som er viktige for fred og sikkerhet i et område, men som ikke er direkte relatert til militære forhold og ren sikkerhetspolitikk i tradisjonell forstand. Eksempler kan være grensekontroll, forebygging og bekjempelse av ulike typer kriminalitet, sykdommer og ulykker. En betydelig praktisk hindring i regionen er de gjeldende visumreglene.

Felles for disse temaene er at de bare i noen grad synes å være interreg-tematikk, selv om de ellers er viktige nok for landene i området.

Om vi ser større på det, kan vi godt si at myk sikkerhet er en viktig side ved interreg- og partnerskap i seg selv. Det at mennesker begynner å samhandle på tvers av grenser og tilvante samarbeidsmønstre øker sambindingen, skaper flere felles berørings- og kontaktflater og bedrer gjennom dette også sikkerhetssituasjonen i en region.

Det er på dette helt generelle nivå interreg har sin sikkerhetsmisjon. Eller som en informant uttrykker det: *Interreg er ikke stedet for myk sikkerhet, men partnerskapsformen har mye å tilføre arbeidet med myk sikkerhet.*

De store utfordringene for den myke sikkerheten i Østersjøregionen kan listes slik:

- *Bekjemping av organisert kriminalitet.* Dette er et viktig tema, men ikke egnet for interreg med mindre dette også blir et naboskapsprogram.
- *Grensekontroll og trafficking.* Dette er et viktig tema, men bare delvis for interreg fordi det ellers faller inn under Schengen-samarbeidet. Også her kan temaet komme sterkere inn om programmet også skal ha naboskapskarakter.
- *Atomsikkerhet.* Viktig samarbeidsområde som er behandlet under miljøavsnittet.
- *Bekjempning av smittsomme sykdommer.* Dette er et viktig tema, men av informantene listes det som ikke egnet for interreg, igjen med forbehold om at programmet ikke får naboskapskarakter.

- *Risk Hazards*. Dette er et tema som seiler opp som betydningsfullt, også i interregsammenheng. Det dekker en rekke forhold som naturkatastrofer, men knytter også an til større miljøkatastrofer og håndtering av disse. Kanskje er det fornuftig å legge behovet for å bygge ut bedre overvåkingstjenester og en bedre integrert sjøredningstjeneste i regionen inn under denne overskriften.

Forskning og utdanning

Forskning og utdanning spiller en sentral rolle for oppfylld av Lisboa-målsettingen om et mer konkurransedyktig Europa. Det er også innlysende at forskning spiller en viktig rolle som inntak til å virkeliggjøre en rekke interreg-prosjekter. Prosjektene sysselsetter forskere og har forskningsinnsats som forutsetning for å nå sine mål.

Når forskning og utdanning i seg selv gjøres til et målfelt, blir usikkerheten større om dette er et relevant innsatsområde for interreg utover at det selvsagt skal forskes på spørsmål som angår den Østersjøregionen. Regionen har likevel en stor og mangeartet forskningsstruktur som burde kunne danne utgangspunkt for strategisk tenkning om videre utnyttelse i en videre makroregional sammenheng. Forskningsaksen Lund-Malmø-København-Roskilde er f.eks. en sentral del av Øresundsregionens utviklingsstrategi. Det bør også være en kilde til kreativ prosjekttenkning at den suverent største ansamlingen av forskere i regionen finnes i St. Petersburg. Denne byen som alene huser 3,9 prosent av Russlands befolkning, har rundt 11 prosent av landets forskere.

Kultur og kulturarv

Kultur og kulturarvsspørsmål har stått sentralt i Østersjø-samarbeidet hittil og bør også gjøre det framover. Det er mange spesifikke trekk i regionen som gjør dette til en interessant og viktig tematikk. De store baltiske byene, som Riga og Tallinn, må på linje med St. Petersburg ses som en del av den kulturelle verdensarven. Tematikken har derfor

- Koplinger til reiseliv
- Koplinger til miljø
- Koplinger til kulturelle særdrag i regionen

Mange av de østlige Østersjølandene har bevart en kulturarv, også i form av natur- og bygningsmiljøer, som det er et stort potensial for å utnytte videre i reiselivssammenheng. I noen tilfelle handler det da om å bevisstgjøre stedefolket om at de faktisk besitter denne ressursen, som de selv kanskje betrakter som det motsatte. Det dreier seg om å tilrettelegge for at disse ressursene kan markedsføres og at de er koplet om mot et transportsystem som gjør dem tilgjengelige.

Ideologisk har spørsmålet om hvordan kultur- og kulturarven skal forvaltes nære forbindelser til den institusjonelle oppbyggingen etter kommunismens sammenbrudd. Mens forsvaret av særegne kulturtrekk og fysiske bygningsstruktur var viktige motstandsstrategier mange steder under de gamle regimene, fulgte det etter systemskiftet en periode et oppsving for en uhemmet moderniseringstenkning som like gjerne som de gamle regimenes moderniseringsbestrebelser, kan ses som en trussel mot deler av kulturarven.

Det er viktig å betone at innenfor dette temaet finnes en rekke folkelige, lokale og regionale organisasjoner som arbeider for formål og helt konkrete oppgaver som faller inne under overskriften. Dette er et meget godt utgangspunkt for videre mellom- og grenseregional

satsing.

Flere prosjekter har allerede sett på erfaringer med varetakelse av kulturarven, samtidig som det i de baltiske landene også er gjort erfaringer med utveksling av institusjonelle løsninger. Ett slikt eksempel er innføring av plan- og bygningslov i Estland etter svensk mønster, en prosess som viste seg lite vellykket fordi de kontekstuelle forholdene innenfor eiendoms- og bygningssektoren var helt andre i Estland enn i Sverige.

I en ny interreg-periode bør den spesielle tradisjonen for å bygge i tre kunne være et utgangspunkt for videre programarbeid. Det samme gjelder den spesielle naturbruken som følger av ganske ekstensivt jordbruk gjennom mange år.

Folkehelse

Det var meget få av informantene som mente at dette var et relevant samarbeidstema i interreg-sammenheng. Dette er imidlertid et viktig samarbeidsområde i dag, og det må her tas forbehold om at programmet får naboskapskarakter.

Miljø- og naturressurser

Miljø og naturressurser tilhører en av de store samarbeidsutfordringene innenfor interreg og er også en av hovedutfordringene for det videre EU-samarbeidet, særlig slik det er koplet til bærekraftsbegrepet gjennom Göteborg-prosessen. Temaet er også utpreget areelt i natur, det er gjenstand for stor planoppmerksomhet og slik sett også meget godt egnet for interregperspektiver.

Miljøutfordringene er også beskrevet under landgjennomgangen fra de enkelte landenes perspektiver. Vi skal her derfor syntetisere miljø- og naturressursanliggende.

Miljø

Miljøutfordringen er særlig knyttet til vannmiljøet og til se sjønære landområdene. Det handler her om å få kontroll over utslippssituasjonen og å hindre nye utslipp til Østersjøen og de store ferskvannsreservoarene, både fra avrenningen i landbruket og gjennom det ordinære gråvannsystemet, og gjennom uhell og ulykker til sjøs.

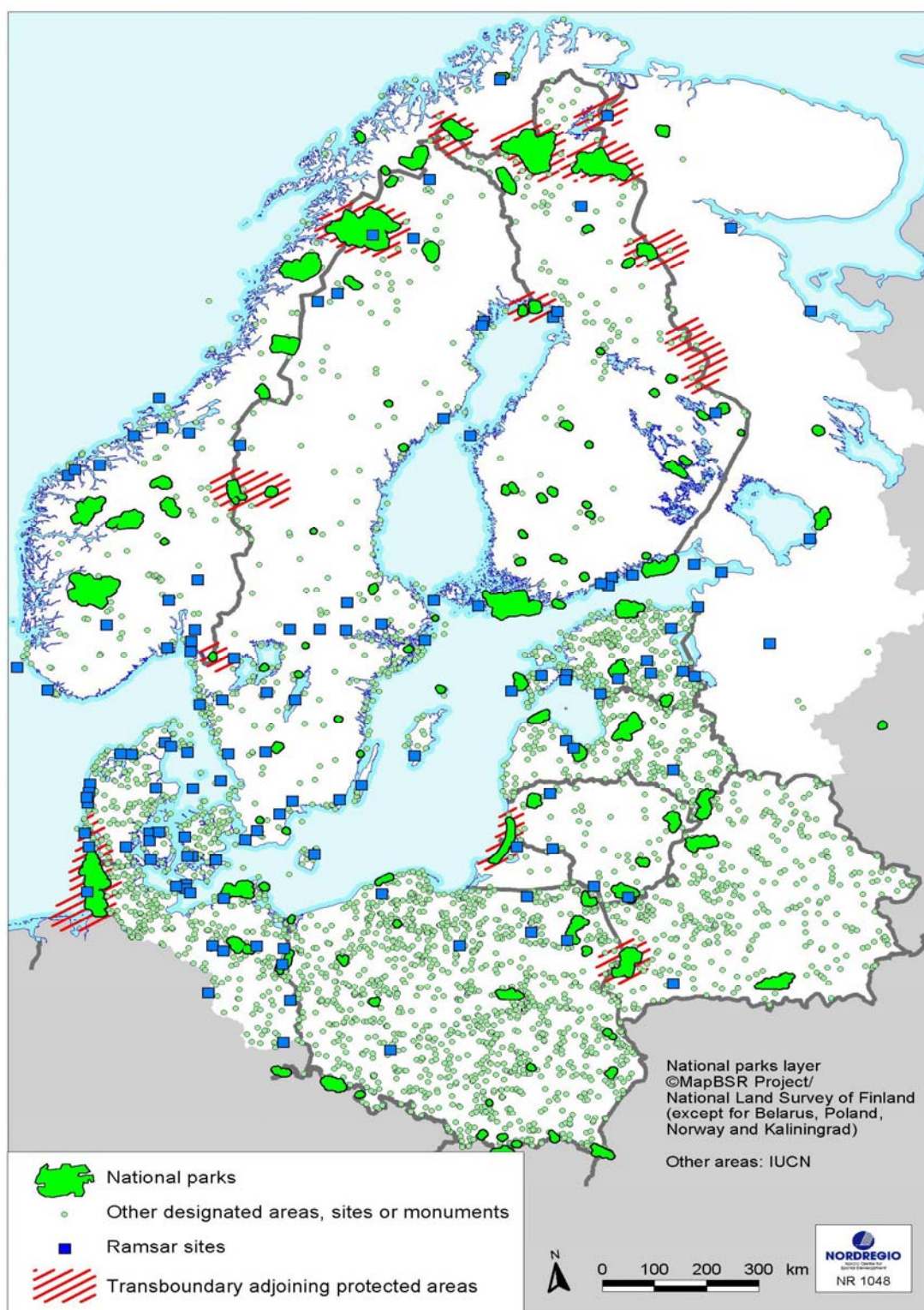
Alle de berørte landene er opptatt av dette. En rekke tiltak for bedre vannkvalitet er allerede er satt i gang, og disse må følges opp med ytterligere tiltak i den kommende perioden.

Den økende transportaktiviteten på veiene og til sjøs utgjør også en særlig miljøutfordring som kopler til temaet transport. Det er der et mål å skape bedre transportbetingelser i Østersjøregionen. All den stund dette også vil skape grobunn for mer transportarbeid totalt sett, blir miljøutfordringene å bidra til at dette skjer på måter som både er sikrere og mer energiøkonomiserende enn i dag for å komme bærekraftshensynet i møte.

Atomsikkerhet

Spørsmålet rangeres som meget viktig, både i forhold til regionens egne og de nærliggende kjernekraftverkene, men også i forhold til den risiko som atomlagrene på Kola-halvøya utgjør.

Det er imidlertid delte meninger om dette er et spørsmål som naturlig hører hjemme i interreg-sammenheng. Spørsmålet berører også de nasjonale kjernekraftdebattene, særlig i Finland og Sverige. Derfor bør spørsmålet prinsipielt avklares før en går videre med det.

Energisamarbeid

Nordisk energisamarbeid finnes allerede på en rekke områder, blant annet er det nordiske kraftmarkedet regulert gjennom en egen nordisk kraftbørs, Nordpool. Det finnes også, særlig i Norge en rekke regionale myndigheter som er tungt inne i kraftsektoren på eiersiden.

Igjen er meningene delte om dette er et felt som egner seg for interreg-arbeid. I fremtiden er nye energiformer som biobrensel og gassledninger til Østersjøen viktige politiske spørsmål. Men skal disse inn i en interreg-sammenheng, må de tematiseres på en måte som gjør dette fornuftig. Det kan da være mulig enten å knytte dette til temaet næringsutvikling eller til temaet miljø og samfunnsplanlegging.

I og med at temaet også knytter an til Nordsjøen, kan det kanskje være fornuftig å se på mulige koplinger til et felles energiinitiativ Nordsjøen – Østersjøen.

Oppsummerende diskusjon og anbefalinger

Interreg dreier seg om regionalt samarbeid og om territoriell utvikling mellom- og grenseregionalt. Prosjektene har erfaringsmessig størst gjennomslag der de tydelig knytter an til territoriale aspekter ved samfunnene og deres utfordringer. Det er i klassisk litteratur om regional politikk- og styringsutvikling presentert to perspektiver på politikkutvikling i regional kontekst, disse kan benevnes sektorprinsippet og det territoriale prinsippet.

Politikk- og styringsutvikling knyttet til sektor er i nasjonal sammenheng sterkt koplet til fagdepartementer og i EU-systemet til de fagorienterte DGene. Styring etter det territoriale prinsippet vil tilsvarende i nasjonal sammenheng være tett koplet til integrerende departementer som finans-, regional-, plan- og miljødepartementer og til styringskoordinering på regionale nivåer. I EU-strukturen kan det argumenteres for at det geografisk integrative er relativt viktigere enn på nasjonalt nivå, siden den eksplisitt regionalpolitiske innsatsen utgjør en større andel av EUs innsats politisk og økonomisk enn tilfellet er for noe enkelt medlemsland.

Likevel er det kjennetegnende for samarbeidet i EU at det gjennom årene har blitt fordypet på enkeltsektorer. Dette har ikke minst skjedd ved at tunge enkeltområder som f.eks. penge-, utenriks og forsvarspolitik har kommet til. Virkningene av dette er at det er behov for å se over grensesnittet mellom sektor- og geografiintegrasjonen på nytt. På den ene siden er det brede mellom- og interregionale samarbeidet som i tidligere faser var nødvendig for å sosialisere helt grunnleggende integrasjon og kjennskap over landegrensene, nå mindre, også i forhold til de nye medlemslandene. Dette reflekteres i det underlagsmaterialet og i de intervjuene vi har arbeidet med. Det forventes at neste generasjons interregarbeid bringer mer enn erfaringsutveksling og wining & dining.

På den andre siden er en rekke politikkoppgaver overtatt av en fremvoksende europeisk sektorpolitikk som løser oppgaver i henhold til énoppgaveforvaltningenes logikk og art. Slike oppgaver vil etter hvert kunne bli vanskeligere tilgjengelig for interreg samarbeid, dels fordi det vil oppstå en domenestridd mellom integrative ambisjoner slik vi kjenner det fra de respektive lands nasjonale arenaer, dels fordi interregtilnærmingenes svake instrumentelle dimensjon vil gjøre at den raskt oppfattes som overflødig eller utdatert i forhold til de oppgaver som reises.

Løsningen for interregarbeidet vil da kunne være å søke tema som i særlig grad er territoriale i sin natur, slik at de spesielt egner seg for geografisk integrative arbeideformer, men også til å forsterke den instrumentelle siden ved måten disse oppgavene løses på slik at nytten for de involverte partene oppleves sterkere. Dette kan bl.a. gjøres ved å forsterke koplingene mellom interregarbeidet og de ulike nasjonale beslutningsprosessene. Innenfor en del sektorer, som f.eks. veisektoren, har det i noen land over tid skjedd en harmonisering mellom nasjonale perspektiver og interregperspektiver som burde gjøre dette mulig. Utfordringen vil være at det i andre land holdes fast ved at interregarbeidet ikke skal blandes inn i sektorenes nasjonale planarbeid.

Landene har en varierende, men i hovedsak svakt utmeislet østersjøpolitikk. Det er typisk at østersjøpolitikken for de nordiske landenes del enten er sterkt koplet til en eller et knippe sektorpolitikker eller at den inngår som et aspekt ved en annen og mer tematisert utenrikspolitisk dimensjon som f.eks. politikk for nordlig dimensjon, politikk vis-à-vis østlige naboland eller rent ut den generelle europapolitikken. Det er derfor behov for å arbeide videre med den nasjonale plattformen for Østersjøpolitikken i flere av de nordiske landene, ikke minst for å kunne legge tydeligere premisser for og dra økt nytte av det fremtidige samarbeidet i regionen.

Vi har i denne rapporten særlig sett på den nordiske østersjøpolitikken. Den kjennetegnes ved i spesiell grad å være rettet mot Russland og Baltikum. Polen og enda mer Tyskland nevnes

sjelden. Det er grunn til å spørre seg om årsaken til dette, særlig når vi vet at Polen har sin egne nasjonale østersjøpolitikk og Tyskland stadig er det største landet i EU, økonomisk og befolkningsmessig. Vi ser ikke bort fra at det ligger metodesvakheter bak at særlig Polen er lite nevnt, siden vi vet at Polen spiller en betydelig rolle som samarbeidsland for alle de nordiske landene. Det er også etablert en rekke regionalt initierte samarbeid mellom Norden og Tyskland som dårlig fanges opp i denne rapporten.

Nærmere om temaene og dimensjonene

Temaer dreier seg om de sektorielle oppgavene. Dimensjoner dreier seg om det territorielle aspektet som ordnende faktor.

Vi ser at det territorielle aspektet kan gjøres til grunnleggende premiss for den videre programsatsingen om denne allerede nå bestemmes til å sette visse dagsordener, som for eksempel å utvikle en østersjø-polysentrisitet som motvekt og alternativt til vekstfokus til det europeiske pentagon. Videre kunne en rekke andre makroregioner eller habitat-typer settes som territoriell utfordring for det videre arbeidet.

Når vi ser på de tema som løftes fram i vårt underlagsmateriale, er det noen tema som peker seg ut ved å være særlig hyppig eller sterkt nevnt og som i tillegg tilfredstiller et krav om i særlig grad å ha en territoriell dimensjon. Dette gjelder temaene:

- Landtransport
- Sjøtransport
- Vannmiljø
- Næringsutvikling
- Kulturarv

Som vi har sett av diskusjonen er det nyanser i perspektivene på disse temaene mellom landene, men det er likevel så mange likhetspunkter i måten de behandles på at det ikke bør by på vanskeligheter å nå fram til omforente posisjoner for et program.

Ut over de nevnte temaer kunne det være mulig å tilføye det man på ESPON-speak kaller for Hazards - risikoen for forskjellige typer katastrofer, som har en forutsigelig territoriell dimensjon, som f.eks. faren forbundet med atomkraftverk eller kystnære oljeanlegg i Russland. Store deler av Norden vil være eksponert for stråling eller oljeforurensing hvis katastrofen indtreffer. Dette kunne f.eks. inntreffe i kombinasjon med ekstreme klimatiske forhold, som vi qua de forventede klimaforandringer vil få flere av i fremtiden.

Forebygging av katastrofer, oppbygging av felles katastrofeberedskap, klimatilpassing mv. kunne være supplement til de nevnte temaer.

For den territorielle dimensjonen kan stikkord som polysentrisitet og tilgjengelighet, forstått som aksessibilitet og konnektivitet, være stikkord for å skape nye utviklingsstrategier både i bysammenheng, i de tradisjonelt spredtbygde områdene av regionen, og i øysamfunn som Åland, Gotland og Bornholm der små befolkningen og isolerte arbeidsmarkeder utgjør en særlig utfordring for videre utvikling.

Et tema, som nevnes forskjellige steder i materialet, er byene. Inntil nå har det primært vært snakk om forskjellige former for bysamarbeid og erfaringsutveksling etc. I fremtiden kunne det være interessant å undersøke og fremme muligheten for polysentrisk byutvikling på forskjellige nivåer som løftestang for utviklingen av Østersjøregionen generelt og mer spesifikt for den sydøstlige delen som jo har en stor tetthet av byer og et lavt økonomisk prestanda.

Østersjøregionen ligger utenfor den såkalte Pentagon-region, hvor størstedelen av veksten og potensialet for vekst befinner seg i Europa. Utvikling av en "Baltic Polycentricity" kunne være en regional motvekt mot Pentagon. Dette skulle ses i sammenheng med

transportinfrastruktur og næringsutvikling. Kanskje kunne slike innfallsvinkler bidra til å motvirke den varierende interesse for bysamarbeid som midtveisevalueringen av det inneværende programmet rapporterer.

Andre temaer trekkes også fram, men de har enten det ved seg at de er sterkt bundet til relativt autonome sektorforvaltninger, er for uklare i forhold til hva de skal gjøre eller utdaterte i forhold til et fremtidig krav til substansielt innhold.

De fleste av disse temaer er for så vidt ikke nye tema i interregsammenheng, tvert om, de har vært inne tidligere. Vi vil likevel foreslå at disse temaene videreutvikles inn mot en ny interregperiode ved at det gjøres en jobb med å arbeide fram konkrete rammeprosjekter under hvert av temaene. Dette kan f.eks. gjøres ved å kople opp knipper av målrettede underprosjekter under hvert tematisk rammeprosjekt som vist nedenfor, samtidig som det utvikles en egen territoriell dimensjon med egne underpunkter, som godt kan integrere mot de tematiske satsingene:

Landtransport

- 1 Circum- og transbaltiske veier
- 2 TEN Østersjøen
- 3 Circum- og transbaltiske jernbaner
- 4 N ...

Sjøtransport

- 1 Havner og havnestruktur
- 2 Motorways of the sea
- 3 Isbrytersamarbeid
- 4 Sjøredningssamarbeid
- 5 N ...

Vannmiljø

- 1 Vannrensing
- 2 Eutrofisering
- 3 Skipsfart og sikkerhet
- 4 Coastal management
- 5 N ...

Næringsutvikling

- 1 Handelsbarrierer i østerjøområdet
- 2 Klyngestruktur og klyngepolitikk
- 3 Finansielle instrumenter i østersjøhandelen
- 4 N ...

Kulturarv

- 1 Kulturbyste
- 2 Kulturlandskapet
- 3 Trestrukturer og byggeskikk
- 4 N ...

Territoriell dimensjoner

- 1 Storbyakser
- 2 Spredtbygde og perifere strøk
- 3 Små og mellomstore byregioner
- 4 Øysamfunn
- 5 N ...

Videre prosess

Denne rapporten er skrevet for å spille opp til en videre diskusjon om programinnholdet for et Østersjøprogram i neste interregperiode. Vi har pekt på noen føringer, muligheter og begrensninger. Det finnes sikkert en rekke andre ideer og oppspill som kunne ha vært tatt med i denne sammenhengen. Vi har valgt å sortere vekk en rekke gode oppspill for med hard hånd å prioritere. Dette ut fra en innsikt om at sterke prioriteringer ofte gir bedre resultater enn fragmentert programinnsats. Med tanke på hvor mange interesser som er representert i programforberedelsene ser vi at en slik spissing kanskje blir vanskelig. Det er likevel vårt privilegium å foreslå en konsentrasjon av innsatsen.

Mange vil sikkert mene at våre forslag verken er spesielt originale eller nyskapende. Det kan så være, men i dette ligger det også en erkjennelse at interregarbeidet allerede har funnet noen temaer som med fordel kan forfølges fordi de viser seg å fungere og være relevante for de deltakende partene.

Referanseliste over konsulterte dokumenter og nettsteder

Danmark

Regeringen december (december 2003): *Danmark i Østersøregionen – nye muligheder, nye initiativer Vækst med vilje* <http://www.oem.dk/sw3188.asp>
Udenrigsministeriet Danmark (2004): *Strategisk ramme for Naboskabsprogrammet 2004-2007* <http://www.um.dk/NR/rdonlyres/F9CE3FFB-942D-472C-9DB8-DFFF87219EB3/0/NaboskabsprogramStrategiskRamme.pdf>

Finland

Finlands prioriteringar under förmanskapet i CBSS
<http://www.cbss.st/documents/cbsspresidencies/11finnish/dbaFile3074.html>
Lehtomäki (Minister tal: 21.10.2003): *Östersjöregionen - utvidgningens utmaningar och möjligheter*
Miljöministeriet pressmeddelande juni 2005 *Regeringen prioriterar åtgärder för att skydda Östersjön.*
<http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=138971&lan=sv>
Regeringens strategidokument 2005 (Finland): *Regeringens tväradministrativa politikprogram och politikområden.* Statsrådets kanslis publikationsserie 2/2005 STATSRÅDETS KANSLI(kap 6.2)
<http://www.vnk.fi/vn/liston/vnk.lsp?r=93200&k=sv>
Tuomioja, Erkki utrikesminister (20.10.2004): *Baltic Sea Cooperation at a Crossroads*
Utrikesministeriet Östavdelningen (22-4-2004): *Från stöd till partnerskap – strategin för Finlands närområdessamarbete* <http://formin.finland.fi/doc/swe/naromrade/nostrat.pdf>

Åland

Ålands landskapsregering (31-8-2005): *Havspolitik i den europeiska unionen.* Utlåtande 127/N10

Norge

Norges prioriteringar under förmanskapet i CBSS 1999-2000
<http://www.cbss.st/documents/cbsspresidencies/8norwegian/dbaFile464.html>

Sverige

Freivalds, Laila (tal 2003): *The relationship with Russia is one of the most important issues on the EU agenda.* <http://www.regeringen.se/sb/d/1249/a/7592>
Näringsdepartementet (Sverige 2005-05.12) arbetsmaterial från Anders Lindholm *Genomgång av Östersjösamarbetet.*
Näringsdepartementet, enheten för regional utveckling och turism (2005-03-29) från Anders Lindholm: *N-RUT:s Östersjöengagemang i Interreg och VASAB: Viktigare roll för EU:s Interregprogram i Östersjösamarbetet under perioden 2007-2013*
Sommestad Lena (2005): *Krafttag för Östersjön* Östgöta Correspondenten 22 juli 2005
Utrikesdepartementet (mars 2005): *Regeringens skrivelse Nordiskt samarbete 2004 Sker.* 2004/05:90
<http://www.regeringen.se/content/1/c6/04/05/44/d79e72b9.pdf>
Utrikesdepartementet (2002): *Sammanställning av remissinstansernas yttrande över Östersjöprogram för framtiden* Ds 2002:46 <http://www.regeringen.se/content/1/c6/01/48/98/bf44b3f4.pdf>
Utrikesdepartementet: Utvärdering av Östersjömiljard 1
<http://www.regeringen.se/sb/d/2715/a/24214>
Utrikesdepartementet: Utvärdering av Östersjömiljard 2
<http://www.regeringen.se/sb/d/2715/a/14900>

Øvrige referanser

- Ex-Ante Evaluation of Baltic Sea INTERREG IIIB, Programme - Final Report.* Edited by Merja Kokkonen. (Nordregio WP 2001:7)
- PLS RAMBOLL Management AS (2003): *Mid-term Evaluation of the Baltic Sea Region INTERREG IIIB Programme*
- The Baltic Sea Region Yesterday, Today and Tomorrow – Main Spatial Trends.* Tomas Hanell, Christer Bengs, Hólmfrídur Bjarnadóttir, Holger Platz and Klaus Spiekermann (Nordregio WP 2000:10)
- Cities of the Baltic Sea Region – Development Trends at the Turn of the Millennium.* Tomas Hanell and Jörg Neubauer (Nordregio Report 2005:1)
- http://www.interreg.nu/news_proj.asp?ArticleID=11576&CategoryID=1122&TemplateURL=/om_1.asp (*Interreg III B Österyjón, Gemenskapsinitiativ för: Transnationellt samarbete om rumslig planering och regional utveckling.*)
- BSSSC - Malmö Resolution 23 October 2004
- <http://backweb.signalera.se/documents/DFB846DB-4936-4307-9424-5C80EF1EA073.doc>

Intervjuede personer

1. Anders Lindholm, telefonintervju 1. august 2005
Näringsdepartementet, Sverige
2. Harry Ekestam, telefonintervju 2. august 2005
Inrikesministeriet, Finland
3. Jan-Johan Sandal, telefonintervju 4. august 2005
Kommunal- og regionaldepartementet, Norge
4. Odd Godal, telefonintervju 11. augusti 2005
Kommunal-og regionaldepartementet, Norge
5. Bue Nielsen, telefonintervju 15. august 2005
Skov- og Naturstyrelsen, Danmark
6. Bo Löwendahl, telefonintervju 16. august 2005
Boverket og NUTEK, Sverige
7. Helle Fischer, telefonintervju 16. august 2005
Skov- og Naturstyrelsen, Danmark
8. Brita Saxton, telefonintervju 16. august 2005
Näringsdepartementet, Sverige
9. Ulf Savbäck, telefonintervju 17. august 2005
Näringsdepartementet, Sverige
10. Sarunas Radvilavicius, telefonintervju 17. august 2005
Nordisk ministerråd, Danmark

11. Christer Pursiainen, intervju 17. august 2005
Nordregio, Sverige
12. Tauno Pesola, telefonintervju 18. august 2005
Utrikesministeriet, Finland
13. Bjarne Lindström, telefonintervju 19. august 2005
ÅSUB, Åland
14. Kai Böhme, telefonintervju 18. august 2005
ESPON Coordination Unit, Luxemburg
15. Christer Bengs, telefonintervju 25. august 2005
Nordregio, Sverige
16. Carl Lövmärk, telefonintervju 16. september, 2005
BSSSC
17. Dag Briseid, telefonintervju 20. september 2005
Utenriksdepartementet, Norge
18. Marcus Andersson, epost 6. oktober 2005
BDF

NORDREGIO PUBLICATIONS

REPORTS

From Regional Development Coalitions to Commercial Innovations. Editor Åge Mariussen. (Nordregio Report 2005:3) 107 pp. SEK 200, ISBN 91-89332-54-7

Olaf Foss and Dag Juvkam: ***Patterns of Demographic Ageing and Related Aspects in the Nordic Peripheries.*** (Nordregio Report 2005:2) 97 pp. SEK 200, ISBN 91-89332-53-9

Hanell, Tomas & Neubauer, Jörg: ***Cities of the Baltic Sea Region – Development Trends at the Turn of the Millennium.*** (Nordregio Report 2005:1) 128 pp. € 35, ISBN 91-89332-52-0

Economic Renewal and Demographic Change: An evaluation of local labour market performance in the Nordic countries. Editor Lars Olof Persson. (Nordregio Report 2004:8) 166 pp. SEK 200 ISBN 91-89332-46-6

Keith Clement, Karin Bradley and Malin Hansen: ***Environment and Sustainable Development Integration in the Nordic Structural Funds: An Appraisal of Programming Documents.*** (Nordregio Report 2004:7) 162 pp. SEK 200 ISBN 91-89332-47-4

Spatial Development Trends: Nordic: Countries in a European Context. Editors Susan Brockett and Margaretha Dahlström. (Nordregio Report 2004:6) 217 pp. SEK 275 ISBN 91-89332-45-8

Hovgaard, Gestur, Eythorsson, Gretar Thor and Fellman, Katarina: ***Future Challenges to Small Municipalities : The Cases of Iceland, Faroe Islands and Åland Islands.*** (Nordregio Report 2004:5) 78 pp. SEK 100 ISBN 91-89332-44-X

Tools for Sustainable Regional Development: Experiences and Prospects. Tuija Hilding-Rydevik et al. (Nordregio Report 2004:4) 203 pp. SEK 200. ISBN 91-89332-43-1

Innovations in the Nordic Periphery. Edited by Nils Aarsæther. (Nordregio Report 2004:3) 264 pp. SEK 350. ISBN 91-89332-42-3

Planning for Sustainable Development - the practice and potential of Environmental Assessment. Proceedings from the 5th Nordic Environmental Assessment Conference...2003. Edited by Tuija Hilding- Rydevik and Asdis Hlökk Theodorsdottir (Nordregio Report 2004:2) 324 pp. SEK 325. ISBN 91-89332-36-9

Mountain areas in Europe: Analysis of mountain areas in EU Member States, acceding and other European countries. (Nordregio Report 2004:1) 271 pp. Not for sale. ISBN 91-89332-35-0

Environmental Assessment of Plans and Programs: Nordic experiences in relation to the implementation of the EU directive 2001/42/EC. Edited by Tuija Hilding-Rydevik. (Nordregio Report 2003:4) 200 pp. SEK 200

Innovations, Regions and Projects: Studies in new forms of knowledge governance. Edited by Bjørn Terje Asheim and Åge Mariussen. (Nordregio Report 2003:3) 348 pp. SEK 350

Bjarnadóttir, Hólmfríður och Bradley, Karin: ***Ny kurs för Norden – planering och hållbar utveckling.*** (Nordregio Report 2003:2) 145 s. SEK 150

Clement, Keith, Hansen, Malin and Bradley, Karin: ***Sustainable Regional Development: Learning From Nordic Experience***. (Nordregio Report 2003:1) 121 pp. SEK 150

Restructuring the State – Regional Impacts : A Comparative Nordic Perspective. Edited by Kaisa Lähteenmäki-Smith and Lars Olof Persson. (Future Challenges and Institutional Preconditions for Regional Development Policy; Volume 5) (Nordregio Report 2002:9) 134 pp. SEK 200

Böhme, Kai: ***Nordic Echoes of European Spatial Planning***: Discursive Integration in Practice. (Nordregio Report 2002:8) 367 pp. SEK 350

Clement, Keith & Hansen, Malin: ***Environmental Incentives for Nordic SMEs***. (Nordregio Report 2002:7) 91 pp. SEK 100

Partnership Responses – Regional Governance in the Nordic states. Editors Anders Östhol and Bo Svensson. (Future Challenges and Institutional Preconditions for Regional Development Policy; Volume 4) (Nordregio Report 2002:6) 278 pp. SEK 280

Lähteenmäki-Smith, Kaisa: ***Regimes of regional development and growth across Nordic regions***. (Future Challenges and Institutional Preconditions for Regional Development Policy; Volume 3) (Nordregio Report 2002:5) 50 pp. SEK 50

Bärenholdt, Jørgen Ole: ***Coping Strategies and Regional Policies - Social Capital in the Nordic Peripheries***. (Future Challenges and Institutional Preconditions for Regional Development Policy; Volume 2) (Nordregio Report 2002:4) 52 pp. SEK 50

Nordic Perspectives on Process-Based Regional Development Policy. Editors Markku Sotarauta and Henrik Bruun (Future Challenges and Institutional Preconditions for Regional Development Policy; Volume 1) (Nordregio Report 2002:3) 275 pp. SEK 280

Hanell, Tomas, Aalbu, Hallgeir & Neubauer, Jörg: ***Regional Development in the Nordic Countries 2002***. (Nordregio Report 2002:2) 154 pp. A4, Illustrations in colour. EUR 30

Facing ESPON. Editor Christer Bengs. (Nordregio Report 2002:1) 171 pp. SEK 200

Local labour market performance in Nordic countries. Editor Lars Olof Persson. (Nordregio Report 2001:9) 148 pp. SEK 150

Clement, Keith & Hansen, Malin: ***Sustainable regional development in the Nordic countries***. (Nordregio Report 2001:8) 130 pp. SEK 150

Sandberg, Audun: ***Institutional Challenges for Common Property Resources in the Nordic countries***. (Nordregio Report 2001:7) 51 pp. SEK 50

EIA, large development projects and decision-making in the Nordic countries. Editor Tuija Hilding-Rydevik. (Nordregio Report 2001:6) 239 pp. SEK 250

Polsk-svensk handbook för planeringsbegrepp – Polsko-szwedki podręcznik pojęć z zakresu planowania przestrzennego. (Nordregio Report 2001:5) 399 pp. SEK 400

Innovation and learning for competitiveness and regional growth. Editor Peter Maskell. (Nordregio Report 2001:4) 114 pp. SEK 125

Att forska om gränser. Redaktör José L. Ramírez. (Nordregio Report 2001:3) 211 pp. SEK 250

Cluster Policies – Cluster Development? A contribution to the analysis of the new learning economy. Edited by Åge Mariussen. (Nordregio Report 2001:2) 131 pp. SEK 150

A Comparative Study of Nordic EIA Systems: - Similarities and Differences in National Implementation. Edited by Hólmfríður Bjarnadóttir. (Nordregio Report 2001:1) 155 pp. SEK 150

Evaluering av regionale utviklingsprogram i Norge. Åge Mariussen et al. (Nordregio Report 2000:5) 106 pp. SEK 100

Study Programme on European Spatial Planning: Conclusions and Recommendations : The full report is included on CD-ROM. (Nordregio Report 2000:4) 31 pp. SEK 100

Environmental Assessment in the Nordic Countries – Experience and prospects. Proceedings from the 3rd Nordic EIS/SEA Conference, Karlskrona, Sweden 22-23 November 1999. Edited by Holmfríður Bjarnadóttir. (Nordregio Report 2000:3) 253 pp. SEK 250

Regions of the Baltic States. Marko Tiirinen et al. (Nordregio Report 2000:2) 253 pp. EUR 30

Future Challenges and Institutional Preconditions for Regional Policy. Four Scenario Reports. Edited by Ilari Karppi. (Nordregio Report 2000:1) 249 pp. SEK 250

Elling, B. ***Scenarier for Nordens Infrastrukturlandskab – Transportinfrastruktur, miljø og regional udvikling***, Del II. (Nordregio Report 1999:6) 188 pp. SEK 200

Alanen, A., Eskelinen, H., Mønnesland, J. Susiluoto, I. & Tervo, H. (eds.) ***Structures and Prospects in Nordic Regional Economics*** (Nordregio Report 1999:5) 308 pp. SEK 250

Böhme, C. & Bengs, C. (eds.) ***From Trends to Visions. The European Spatial Development Perspective*** (Nordregio Report 1999:4) 86 pp. SEK 100

Aalbu, H., Hallin, G. & Mariussen, Å. ***When Policy Regimes Meet. Structural Funds in the Nordic Countries*** (Nordregio Report 1999:3) 200 pp. SEK 150

Schmidt-Thomé, K. & Bengs, C. ***ESDP and Spatial Planning in the Baltic Countries*** (Nordregio Report 1999:2) 80 pp. plus maps SEK 125

Hallin, G. ***Avreglering och regional utveckling. Regionala konsekvenser av institutionella ändringar i Nordens kommunikationstjänster*** (Nordregio Report 1999:1) 95 pp. SEK 100

Nordic Institutions and Regional Development in a Globalised World. Editor: Åge Mariussen (Nordregio Report 1998:2) 141 pp. SEK 150

The Progress of European Spatial Planning: Facing ESDP. Editors: Christer Bengs & Kai Böhme (Nordregio Report 1998:1) 90 pp. SEK 100

WORKING PAPERS

Kaisa Lähteenmäki-Smith, Sara Fuller and Kai Böhme: *Integrated Multi-level Analysis of the Governance of European Space (IMAGES)* (Nordregio WP 2005:2) 61 pages. SEK 100

Fylkeskommunenes rolle som regional utviklingsaktør og partnerskapenes funksjon i den sammenheng (Nordregio WP 2005:1) 68 s. SEK 100

Mariussen, Åge: Nordic ICT Spaces : *A policy-oriented overview of regional ICT*. (Nordregio WP 2004:3) 50 s. SEK 50

Spiekermann, Klaus and Aalbu, Hallgeir: *Nordic Peripherality in Europe*. (Nordregio WP 2004:2) 30 pp. SEK 50.

Stadspolitikk i Norden – Fallstudier kring Hållbar stadsomvandling: Förtätning med kvalitet. Malin Hansen et al. (Nordregio WP 2004:1) 72 s. SEK 80.

Trans-national Nordic-Scottish Co-operation: Lessons for Policy and Practice. Kai Böhme et al. (Nordregio WP 2003:3) 88 pages. SEK 100

Arbeidsprogram 2004-2006. (Nordregio WP 2003:2) 26 pages. No charge

Knudsen, Jon P.: *Future challenges and institutional preconditions for regional development policy*. (Nordregio WP 2003:1) 28 pp. SEK 50

Østby, Stein: *The Local Impact of European Policy Integration – some Issues relevant to the Nordic Countries*. (Nordregio WP 2002:11) 29 pp. SEK 50

Lähteenmäki-Smith, Kaisa: *Pohjoismainen aluehallinto ja sen uudistuspaineeet*. (Nordregio WP 2002:10) 58 pp. SEK 60

Spiekermann, Klaus & Neubauer, Jörg: *European Accessibility and Peripherality: Concepts, Models and Indicators*. (Nordregio WP 2002:9) 43 pp. SEK 150

Hovgaard, Gestur: *Coping Strategies and Regional Policies - Social Capital in the Nordic Peripheries - Country report Faroe Islands*. (Nordregio WP 2002:8) 32 pp. SEK 50

Lehto, Esko: *Coping Strategies and Regional Policies - Social Capital in the Nordic Peripheries - Country report Finland*. (Nordregio WP 2002:7) 38 pp. SEK 50

Lindahl, Karin Beland: *Coping Strategies and Regional Policies - Social Capital in the Nordic Peripheries - Country report Sweden*. (Nordregio WP 2002:6) 73 pp. SEK 75

Benediktsson, Karl & Skaptadóttir, Unnur Dís: *Coping Strategies and Regional Policies - Social Capital in the Nordic Peripheries - Country report Iceland*. (Nordregio WP 2002:5) 47 pp. SEK 50

Bærenholdt, Jørgen Ole: *Coping Strategies and Regional Policies - Social Capital in the Nordic Peripheries - Country report Greenland*. (Nordregio WP 2002:4) 38 pp. SEK 50

Grönqvist, Mikaela: *Partnerskap – från princip till praktik: En jämförande studie i hur partnerskapsprincipen tolkats i praktiken i ett regionalt strukturfondsprogram i Sverige och i Finland*. (Nordregio WP 2002:3) 84 pp. SEK 100.

Leeson, George W.: *The Changing Face of the Population of Europe* : Geographical Distribution, Urbanization, Depopulation and International Migration. (Nordregio WP 2002:2) 61 pp. SEK 75

Låt mångfalden blomstra! – Lokal demokrati i nordiska länder. Redaktör Ulla Herlitz. (Nordregio WP 2002:1) 59 pp. SEK 50

Nordisk turisme i et regionalt perspektiv. Redaktør Anne-Mette Hjalager. (Nordregio WP 2001:11) 172 pp. SEK 150

Lars Winther: *The Spatial Structure of the New Economy in the Nordic countries.* (Nordregio WP 2001:10) 58 pp. SEK 50

Fungerande partnerskap för regional utveckling – Erfarenheter från tre regioner i Sverige och Norge. Av Elsie Hellström... (Nordregio WP 2001:9) 43 pp. SEK 50

Roger Henning: *Regional Governance in the Nordic Capital Areas.* (Nordregio WP 2001:8) 74 pp. SEK 100.

Ex-Ante Evaluation of Baltic Sea INTERREG IIIB, Programme: Final Report. Edited by Merja Kokkonen. (Nordregio WP 2001:7) 42 pp, SEK 50.

Kokkonen, Merja & Mariussen, Åge: *Ex-Ante Evaluation of Interreg III B, North Sea Programme - Final Report.* (Nordregio WP 2001:6) 31 pp. SEK 50

Mariussen, Åge: *Milieus and innovation in the northern periphery - A Norwegian/northern benchmarking.* (Nordregio WP 2001:5) 46 pp. SEK 50

Karppi, Ilari, Kokkonen, Merja & Lähteenmäki-Smith, Kaisa: *SWOT-analysis as a basis for regional strategies.* (Nordregio WP 2001:4) 80 pp. SEK 80

Sverigestudier 1996 – 1998. En konsistent syn på den rumsliga utvecklingen? Ett uppdrag från Miljödepartementet. (Nordregio WP 2001:3) 154 pp. SEK 150

Karppi, Ilari. *Competitiveness in the Nordic Economies. Assessments and Structural Features.* (Nordregio WP 2001:2) 45 pp. SEK 50

Arbidsprogram 2001-2003. (Nordregio WP 2001:1) 31 pp. No charge

The Baltic Sea Region Yesterday, Today and Tomorrow – Main Spatial Trends. Tomas Hanell et al. (WP 2000:10) 218 pp. Illustrations in colour. SEK 300.

Regional Development Programmes and Integration of Environmental Issues - the role of Strategic Environmental Assessment Workshop proceedings edited by Tuija Hilding-Rydevik. (WP 2000:9) 63 pp. SEK 70.

Mariussen, Å., Aalbu, H. & Brandt, M. *Regional Organisations in the North* (WP 2000:8) 49 pp. SEK 50

Competitive capitals: Performance of Local Labour Markets – An International Comparison Based on Gross-stream Data (WP 2000:7) 27 pp. SEK 50

Nordregio, Ledningskonsulterna & SIR ***Regionala tillväxtavtal: Utvärdering av förhandlingsprocessen i sju län och på central nivå*** (WP 2000:6) 43 pp. SEK 50

Böhme, K., Lange, B. & Hansen, M.(eds.) ***Property Development and Land use Planning around the Baltic Sea*** (WP 2000:5) 146 pp. SEK 150

Schulman, M. ***Stadspolitik och urbanforskning i Norden*** (WP 2000:4) 75 pp. SEK 50

Berger, S. & Tryselius, K. ***De perifera regionernas roll i de nordiska ländernas IT-strategier*** (WP 2000:3) 37 pp. SEK 50

Kokkonen, M. (ed.) ***The Common Potential in Northernmost Europe: Final report*** (WP 2000:2) 92 pp. SEK 100

Hallin, G., Borch, O-J. & Magnusson, S. ***Gemenskapsprogram (SPD) för Sveriges mål 5a Fiske – utanför Mål 6-regioner*** (WP 2000:1) 63 pp. SEK 50

Mariussen, Åge: ***Vurdering av Vestfold fylkeskommunes internasjonale arbeid.*** (WP 1999:8) 44 pp. SEK 50

Böhme, K. & Kokkonen, M. ***INTERREG IIC CADSES Interim Evaluation*** (WP 1999:7) 51 pp. SEK 50

Bengs, C. ***Spatial Planning in Perspective. A professional course for experienced Baltic planners 1998-1999.*** Evaluation report and market survey. (WP 1999:6) 47 pp. SEK 50

Eikeland, S. ***Personal Incentives in Norwegian Regional Policy*** (WP 1999:5) 17 pp. No charge.

Persson, L.O., Aalbu, H., Böhme, K. & Hallin G. ***C-FRAMÅT. Att välja regionala framtider för Uppsala län*** (WP 1999:4) 74 pp. SEK 70

H. Aalbu ***Næringspolitikken i de nordiske land*** (WP 1999:3) 36 pp. SEK 50

Amcoff, J. & Hallin, G. ***FoU-resurser i Fyrstad*** (WP 1999:2) 19 pp. SEK 50

Ceccato, V. & Persson, L.O. ***Forskning för Regional Utveckling. Svensk FoU med europeiska utblickar*** (WP 1999:1) 55 pp. SEK 50

Hanell, T. ***Availability of Regional Data to Estimate Economic Trends in Very Small Regions in Finland, Sweden and Denmark.*** (Nordregio WP 1998:7) 30 pp. SEK 50

Hallin, G. & Larsson, S. ***Företagsutveckling Fyrstad och Företagsstart Fyrstad.*** (Nordregio WP 1998:6) 78 pp. SEK 70

Ruutu, K. & Johansson, M. ***Division of Power and Foundation of Local Self-government in Northwest Russia and the Baltic States.*** (Nordregio WP 1998:5) 121 pp. with maps and statistical overviews. SEK 200

Aalbu, H. & Bachtler, J. ***Options for a Technically Feasible Performance Reserve Scheme.*** (Nordregio WP 1998:4) 13 pp. No charge.

Programme 1998-2000. (Nordregio WP 1998:3) 26 pp. No charge.

Aalbu, H. *The Structural Funds as an Agent for System Change: A Mid-term Evaluation of Sweden's Objective 6 Programme*. (Nordregio WP 1998:2) 19 pp. SEK 50

Arbetsprogram 1998-2000. (Nordregio WP 1998:1) 23 pp. No charge.

To be ordered from:
Nordregio Library
P.O.Box 1658
SE-111 86 Stockholm, Sweden
library@nordregio.se
Tel: +46 8 463 54 15